

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ANUL XI » NR. 487 » 13 – 19 iunie 2015 » Săptămânal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

CANDIDATURA PENTRU TITLUL DE CAPITALĂ CULTURALĂ EUROPEANĂ:

Iașul are o Fundatie șubredă

Dacă s-ar măsura în bune intenții și în planuri făcute pe un colț de șervețel, evoluția Fundației Iași – Capitală Culturală Europeană ar fi una „eminamente” ascendentă. Iașul ar fi fost deja ales Capitală Culturală Europeană pentru anul 2021, cultura s-ar fi strecurat deja în toate ungherele orașului, din CUG până în Copou, iar planurile vagi de viitor s-ar fi transformat în proiecte concrete. Însă Fundația Iași – Capitală Culturală Europeană pare că trece printr-o continuă criză și o nesfârșită tranziție încă de la înființare.

Citiți un articol de Cătălin Hopulele în » paginile 2-3

20 DE ANI
POLIROM

**S-a lansat FILIT
2015 – de la
festival la
platformă
literară
europeană**

La Casa Pogor s-a lansat săptămâna trecută cea de-a III-a ediție a Festivalului Internațional de Literatură și Traducere Iași (FILIT), ce va avea loc în perioada 30 septembrie – 4 octombrie. La eveniment au participat Victorel Lupu, președinte interimar al Consiliului Județean Iași, și Dan Lungu, manager FILIT și director al Muzeului Literaturii Române Iași.

» pag. 11

**Cehia – Republica
Literaturii**

Interviuri realizate de
Răzvan Chiruță

Cehia a fost invitatul special al ediției din acest an a Bookfest. Sase dintre cei mai importanți scriitori cehi au sosit la București, unde și-au prezentat opera și s-au întâlnit cu publicul român, sub motto-ul „Cehia – Republica Literaturii”. „Suplimentul de cultură” publică interviuri cu Tomáš Zmeškal, Kateřina Tučková și Martin Vopěnka.

» pag. 8-9

Cronică de carte

**Letiția Branea,
la al șaselea bis**

Alina Purcaru

Au trecut 40 de ani de când a apărut *Drumul egal al fiecărei zile*, romanul cu care a debutat Gabriela Adameșteanu și care a introdus în literatura română un personaj feminin de o pregnanță rară: Letiția Branea, cea care va reveni în cel mai recent roman al scriitoarei, *Provizorat*.

» pag. 10

CANDIDATURA PENTRU TITLUL DE CAPITALĂ CULTURALĂ EUROPEANĂ:

Iașul are o Fundație șubredă

Dacă s-ar măsura în bune intenții și în planuri făcute pe un colț de șervețel, evoluția Fundației Iași – Capitală Culturală Europeană ar fi una „eminamente” ascendentă. Iașul ar fi fost deja ales Capitală Culturală Europeană pentru anul 2021, cultura s-ar fi strecurat deja în toate ungherele orașului, din CUG până în Copou, iar planurile vagi de viitor s-ar fi transformat în proiecte concrete. Însă Fundația Iași – Capitală Culturală Europeană pare că trece printr-o continuă criză și o nesfârșită tranziție încă de la înființare.

Cătălin Hopulele

Acum, după ce ultimul său director, Dan Doboș, a plecat certându-se cu toată lumea, responsabilitatea candidaturii Iașului a rămas în mâinile lui Florin Cîntic, care ar trebui să salveze instituția formându-și propria echipă de experți naționali. Bonus, ieri, în ședința de Consiliu Local, boardul Fundației s-a mărit cu doi noi membri: universitarul Daniel Șandru și liderul consilierilor locali PNL, Marius Dangă.

Istoria Fundației este una confuză

„Trebuie să înțelegem că a investi în cultură nu înseamnă să ne limităm la a finanța o serie de evenimente culturale. O strategie coerentă în acest sens poate duce către rebranduirea unui oraș, îl poate face mai atractiv, atât pentru turiști, care îl vor percepe ca pe o destinație și nu ca pe un punct de trecere către un alt obiectiv de interes, dar și pentru tineri, care vor alege să rămână și să lucreze în Iași”, avea să declare în iunie 2013 Philippe Kern, fondatorul și managerul companiei KEA European Affairs din Bruxelles, specializată pe servicii de consultață și suport în domeniile culturii și a industriilor creative. Acesta se afla într-o vizită de trei zile la Iași în momentele în care în oraș încă nu se înfiripase gândul concret al unei candidaturi pentru titlul de Capitală Culturală Europeană. În mod surprinzător, cursa pentru această titlatură nu a început prin asumarea de către Primăria Municipiului Iași a obiectivului și prin înființarea Fundației Iași – Capitală Culturală Europeană 2021 (FICCE). În mai 2013, europarlamentarul PSD, Cătălin Ivan, a înființat o asociație cu un nume similar al fundației de astăzi, care

a funcționat până la momentul în care Gheorghe Nichita și-a asumat personal proiectul candidaturii.

Primul pas făcut de Iași în această cursă fusese însă întârziat. Fundațiile sau asociațiile fuseseră înființate cu luni sau ani înainte în cazul altor orașe contracandidate. Acestea începuseră deja să implementeze proiecte și aveau o direcție generală mult mai avansată. Dacă prima acțiune veritabilă a fost realizată de fundația ieșeană în septembrie 2013, organizația similară de la Cluj făcuse pași în direcția aceasta cu trei ani mai devreme. În acest sens, atât la înființarea FICCE, cât și la prezentarea de anul acesta a conceptului, sloganului și logo-ului, organizației au putut face comparații cu materialele lansate anterior de contracandidatele în această cursă.

Boala traseismului politic lovește temelia FICCE

Unul dintre cei mai importanți și mai vizibili pași realizați de către instituție pentru îndeplinirea scopului propus a fost realizarea unei colaborări în luna februarie a lui 2015 cu Cernăuți și Chișinău, pe această idee marșând de altfel întregul concept al candidaturii – realizarea unui *hub* est-european al culturii.

Din 2013 și până astăzi, structura fundației a rămas constantă. Aceasta este alcătuită dintr-o adunare generală a membrilor, dar și dintr-un Consiliu Director, un board, compus din președintele Gheorghe Nichita (primarul Iașului fiind aflat în prezent sub arest la domiciliu) și doi vicepreședinți – istoricul Florin Cîntic și Cosmin Coman, care conduce Direcția de Dezvoltare și Proiecte Europene din cadrul Primăriei. Pe lângă aceștia, în 2013 mai existau patru membri, consilieri locali. La momentul

Florin Cîntic, vicepreședinte al Fundației Iași – Capitală Culturală Europeană, promite să angajeze o echipă de experți care să ducă la îndeplinire scrierea dosarului de candidatură

respectiv, ideea era ca fiecare membru să fie dintr-un partid reprezentat în Consiliul Local: Camelia Gavrilă, PNL, inspector școlar general al Iașului, Simona Elena Vrâncianu, PSD, Florin Boca, PPDD, și Gabriel Surdu, PDL. În urma celebrei ordonanțe Dragnea care permitea traseismul politic, ca la un semn, trei dintre consilierii locali, membri în boardul fundației, au trecut la PSD.

Doboș s-a simțit nesuținut

Demisia lui Dan Doboș de săptămâna trecută nu a reprezentat prima schimbare în conducerea fundației. În luna aprilie, Daniela Cujbă, director executiv, a fost eliberată din funcție de Gheorghe Nichita, argumentul principal al conducerii primăriei fiind acela că nu a putut explica concret cum și pe ce a fost cheltuit bugetul FICCE. Doboș a fost numit interimar pe funcția ocupată până atunci de Cujbă, îndeplinind concomitent și o altă funcție, cu sarcini neelucidate, de *project manager*. În ceea ce privește demisia lui Dan Doboș, acesta și-a anunțat-o prima dată pe blogul personal, lansând o serie de atacuri la adresa consilierului local PNL Marius Dangă, care a contestat într-o ședință de CL conceptul și sigla privind participarea Iașului la competiția din

2021, dar mai ales la adresa actualului primar interimar, Mihai Chirica. „Am rezistat împreună cu admirabilul profesor Florin Cîntic la nenumărate asalturi ale agraților frenetici, ale hermeneuților neterminați (ca să înțelegă și dl. Dangă, sintagma asta se referă la ăia care cred că zeii își crăntăne copiii), ale imbecililor postaci (idem) și ale politicianilor dispuși să distrugă orice pentru a împărăți peste ruine linse de aripile triste ale cețurilor fetide de putregai politicianist liberal (ibidem)”, a precizat acesta în postarea de pe blogul său. Doboș l-a numit pe Mihai Chirica „funestul primar interimar”, „primar interimar galactic”, l-a acuzat că i-a furat ideea de a-l coopta în boardul FICCE pe Dan Lungu, directorul Muzeului Literaturii Române Iași, și a spus că eventuala Comisie Consultativă ce se dorea a fi înființată avea atribuții „doar în imaginația fecundă a dlui gigantesc primar interimar”.

Motivele supărării lui Dan Doboș care au condus și la demisia sa țin de faptul că în CL s-a votat înființarea unei Comisii Consultative care să funcționeze pe lângă boardul Fundației și din care să facă parte și Dan Doboș, gest prin care a interpretat că se dorea ca acesta să fie dat la o parte din funcțiile executive. Contactat de către „Suplimentul de cultură” pentru a

obține un punct de vedere cu privire la această demisie, Doboș a precizat că se află în concediu. „N-am, domnule, nici un minut. Sunt în concediu. Mă suni matala pe 15 iulie, așa, dacă vrei să vorbim”, a declarat acesta.

Dan Doboș, considerat de Mihai Chirica „un accident”

În ceea ce privește planurile cu privire la prezentul și viitorul Fundației, primarul interimar Mihai Chirica a lăsat să se înțeleagă că se duc în acest moment o serie de discuții ca Florin Cîntic să își aducă o echipă alături de care să pornească, independent, la construirea și redactarea dosarului de candidatură pentru 2021. „Sub premisa renunțării mele la funcția administrativă, ca Iașul să devină capitala culturii europene rămâne principalul obiectiv. Am avut o discuție personală cu domnul Florin Cîntic, i-am întins mâna necondiționat pentru acest proiect. Necondiționatul rezumându-se la faptul că el, cu echipa pe care el și-o clădește, cu drumul pe care el îl propune, cu formațiunile de lucru pe care el le adună și cu libertatea pe care el și-o solicită să meargă mai departe. Și, din fericire, domnul Florin Cîntic a spus că da, așa vreau, așa merg mai departe”, a precizat Mihai Chirica.

El a spus că Florin Cîntic a acceptat să devină noul director al FICCE, sub titulatura de director artistic, că are „sprijinul necondiționat al administrației“ și că se încearcă și obținerea unui consens politic în sprijinirea proiectului. „Eu cred și în consensul politic. Vom continua acest demers, vrem să creăm consensul total asupra acestui proiect și asupra finalității sale. Credem în el, vrem să facem toate demersurile până la capăt“, a completat primarul interimar.

Cu privire la demisia lui Dan Doboș, Mihai Chirica a precizat că însăși prezența sa la fundație a fost „un accident“ și că fostul director al FICCE le-ar fi reproșat membrilor boardului că au venit în audiență la primărie. „Accidentul Doboș luați-l ca atare, face parte din trupa de scafandri și a spus-o și el. Și-a permis într-o modalitate absolut mizerabilă pentru un om care mai și scrie să îi cheme pe cei de la fundație să îi întrebe de ce v-ați dus când v-a chemat Chirica? I-am chemat pentru că e prima dată când am intrat în contact cu acest sanctuar al obscurității în care nimeni nu știa și încă nu știe nimeni ce se face acolo și de ce. Am vrut să știu și eu unde se duc banii ăia, măcar de amorul artei“, a conchis primarul interimar.

Echipa va fi aleasă de Florin Cîntic

În ceea ce privește viitorul acestei fundații, Florin Cîntic a precizat că în formula discutată cu Mihai Chirica este dispus „să preia frâiele“ candidaturii și să demareze toți pașii necesari pentru înscrierea la timp în competiție. „Primul lucru pe care îl vom face este să ne întâlnim sâmbătă (n.r.: astăzi) cu boardul, fiindcă eu plec apoi la Sibiu. Acolo este Bursa spectacolelor pentru toate orașele care fac dosarul în acest moment și este o întâlnire extrem de importantă, la care vin și cei din Grecia“, a declarat

Florin Cîntic. Acesta a spus apoi că se pregătește să vină săptămâna viitoare cu proiectul, conceptul și echipa pe care dorește să o compună în fața Consiliului Local și să le ceară sprijinul, atât politic, cât și financiar. „Dacă CL aprobă ceea ce vreau eu să fac, atunci de pe 1 iulie încep să scriu dosarul de candidatură“, a adăugat acesta.

Florin Cîntic vrea să compună o echipă de experți din afara Iașului, persoane cunoscute la nivel național și, spune acesta, niște oameni în domeniile conexe necesare realizării dosarului de candidatură. Experții „de primă mână cu un CV impresionant“ vor lucra alături de acesta și de un român stabilit în Bruxelles. Viitorul director artistic al FICCE militează însă și pentru o cooperare politică, în absența căreia Florin Cîntic spune că nu se va putea reuși păstrarea unui climat de liniște. „De la bun început i-am propus primarului ca în board să fie reprezentate toate partidele politice, ca să eviți, atât cât se poate, căci el va exista întotdeauna, conflictul electoral“, a conchis acesta. Una dintre propunerile pentru ocuparea unui loc în boardul FICCE a fost prof.dr. Daniel Sandru, venită din partea PNL. Acesta a fost votat ieri în cadrul unei ședințe extraordinare de Consiliu Local, alături de liberalul Marius Dangă, fost vice-primar al Iașului în perioada USL și lider al consilierilor PNL. Sandru a precizat că oricine dorește să facă parte din board trebuie să respecte o serie de obiective, pe care și le-ar asuma și el, individual. „Este necesară demisia de urgență din calitate de președinte al fundației a lui Gheorghe Nichita, dacă încă mai are această poziție, dat fiind statutul pe care îl are din aprilie încoace și trebuie insistat pe transparența deciziilor și transparența finanțării și a fondurilor fundației“, a specificat prof.dr. Daniel Sandru. Acesta consideră că situația actuală în

Ex-directorul executiv al Fundației, Daniela Cujbă, alături de primarul interimar Mihai Chirica, cel care vrea să afle cum s-au cheltuit banii, „măcar de amorul artei“

care Iașul concurează împotriva mai multor orașe din România „nu este una roz“ și că această condiție culturală pe care o are Iașul este una necesară, „dar nu suficientă“ pentru o candidatură validă. „Trebuie să nu ne ascundem după deget și să privim concret și nu utopic. Nu ne ajută cu nimic tradiția culturală dacă nu putem proiecta o strategie care să mizeze pe condiția de europenitate a orașului Iași. Or, din păcate, modul în care au evoluat până în prezent lucrurile nu sunt satisfăcătoare în acest sens. Nu se știe cum au fost cheltuite fondurile publice, nu există un raport de activitate, toate problemele comparate cu ce se întâmplă la Brașov, Craiova, Cluj sau Arad ne arată că putem să ștergem de praf această etichetă de capitală culturală a României, dar că nu ne rezolvă problema de fond. La ora aceasta, Iașul nu oferă nici o vizibilitate, deși promitea să aibă șanse în această cursă“, a adăugat directorul revistei culturale „Timpul“.

Indiferent de numele celor care vor fi în boardul Fundației și de experții ce urmează să fie cooptați de către Florin Cîntic în redactarea dosarului, problema cea mai importantă a candidaturii Iașului pentru Capitală Culturală Europeană în 2021 este cea a timpului. Având în vedere că fundația și-a început activitatea destul de târziu, calendarul scrierii proiectului a fost dat peste cap de situația penală a primarului suspendat Gheorghe Nichita, iar implementarea proiectelor de anvergură a suferit în ultimii ani, se mai poate considera Iașul un candidat valabil în reprezentarea imaginii de Capitală Europeană a Culturii?

Prioritățile Fundației s-au schimbat radical de la începutul anului

În cursa pentru obținerea titlului de Capitală Culturală Europeană pentru 2021, FICCE a alocat anul trecut un buget de 2.000.000 de lei. Printre evenimentele organizate special pentru această cursă, într-un răspuns trimis „Suplimentului de cultură“ la începutul anului de fostul director, Daniela Cujbă, fundația a menționat Festivalul Internațional al Educației (FIE), Festivalul de Artă Performativă PERFORM și o serie de evenimente de mică amploare, cum ar fi expoziții de fotografii, „Capsula Timpului – Povestea ta este și povestea Iașului“ sau „Suvenir din Iași“. Drept dovadă, cele mai importante elemente ale dosarului de candidatură ale Iașului au avut de suferit anul acesta. Dintr-o lipsă de înțelegere cu FICCE, reclamată în paginile „Suplimentului de cultură“ de actorul și regizorul Octavian Jighirgiu, director al Festivalului PERFORM, acesta din urmă nu a mai fost organizat. La începutul anului, reprezentanții fundației considerau Festivalul PERFORM ca fiind o piatră de temelie în zona cultural-teatrală, care „a relansat conceptul de *fringe* și a deschis perspectivele unei noi explorări a zonei teatrale independente din România. Organizatorii au demonstrat că Iașul poate construi un brand național și internațional prin acest festival alternativ, singular în peisajul cultural românesc, conform cronicilor de presă și aprecierilor criticilor“, a spus la vremea respectivă Daniela Cujbă.

Pe lângă bugetul FICCE pe anul trecut, de 2.000.000 de lei, reprezentanții fundației susțin că s-au adăugat finanțări din două proiecte europene. Acestea sunt „Europa pentru Cetățeni“, prin care Iașul s-a înscris în rețeaua europeană „My European City“, și granturi SEE pentru proiectul „Istoria minorităților – o abordare cultural-artistică a diversității“. Ultimul proiect a fost conceput în perioada ianuarie – aprilie 2014 și a obținut finanțarea de 702.000 de lei, nerambursabilă, având ca obiectiv general „sporirea dialogului cultural prin înțelegerea diversității culturale. Prin acest proiect vrem să redefinim identitatea Iașului dintr-o nouă perspectivă. Proiectul își propune să relanseze dezbaterile interculturale, să descopere afinitățile și deosebirile aceluiași tradiții minoritare, exprimate în spații europene diferite, să sporească emulația artistică a marilor familii de pe vechiul continent“, după cum a precizat Daniela Cujbă, despre un alt proiect a cărui continuitate este incertă.

Gheorghe Nichita, Florin Cîntic și Daniela Cujbă – imagine din 6 octombrie 2014

Călătorie spre Chișinău. Și înapoi (II)

N-ați uitat, iubii cititori: ne aflăm, în corpul acestui text, în plină deplasare spre Chișinău. Nu vă temeți: ne vom și întoarce.

Trecuserăm de Buzău, ne așternuserăm, deci, bine la drum, când ni se făcu inevitabil foame. Vin cu o propunere curajoasă. Să ocolim – cale de șaptezeci de kilometri – ca să mâncăm mici la un han între Tecuci și Galați. Cineva de dincolo de noi ne luminează calea și luăm decizia înțeleaptă: da, tati, mergem la Hanu Conachi!

Degustăm ce degustăm și cădem într-o criză de admirație, vecină cu misticismul. Proslăvim – online – micii aceștia, proclamându-i micii lui Dumnezeu. Muzica din fundal e splendidă: acele indimenticabile balade de la începutul anilor '90. Aș vrea să îl găsec pe cetățeanul, căci îl simt cetățean, care a întocmit playlist-ul care

merge cu micii (și muștarul de Tecuci!) și să îl pup pe amândoi obraji. Să îl pup pe obraji și să-i murmur la ureche: bravo, nenea, bravo!

Nu suntem singurii care ne încântăm de mici. Mai sunt drumeti. Mai sunt și italieni. Le place și lor. Aș vrea să le explic pe scurt istoria românilor: micul este toată antichitatea și toată renașterea noastră, micul este spiritualitatea noastră cea mai înaltă, ne-am făcut din micul nostru catedrală și, așa, cu scobitoarea în dinți, așteptăm mântuirea neamului. Da' nu le mai zic nimic italienilor, lasă să nu știe. Din difuzoare se revarsă – iată – șlagăre autohtone ale unor cantautori plecați la Domnul. Oftăm. Ne tihnește micul.

Ne despărțim cu greu de această oază, ne așteaptă drumul, ne cheamă Basarabia, ne cheamă frații! Revenim pe calea pe care până și hărțile Google o agreează. Înaintăm spre Bârlad încolo, când colinele Molodvei ne izbesc. Pumni

de frumusețe în plină – tristă – figură! Parcă ne-am fi pierdut pe dealurile Toscanei și mai multe nu. Apoi întâlnim primul om. Nu e ce trebuie primul om. E băut bine, dar – hei! – e firesc – e spre sfârșitul săptămânii, în miezul unei zile lucrătoare și, ca să fim sinceri, destul de toridă.

Ne bucurăm să vedem casele bunilor moldoveni renovate, cu acoperiș de tablă, zincată, frumos. Bravo lor! Au muncit în perfidul Occident și uite că s-au întors să susțină economia noastră națională, în special sectorul tablei zincate.

Pe nesimțite, penetrăm dulcele târg al Hușilor. Ce frumos e la Huși! Același sentiment copleșitor că urcăm și coborâm coline ca-n Italia. Viță de vie cât vezi cu ochii, de se răsucesce Burebista, Dumnezeu să-l ierte, în mormânt!

Oprim la o cafenea, discret, central. Chelnerii se uită urât la noi, de parcă am fi străini. Ce-aveți, hăi? Suntem noi, suntem oameni.

Culegătorul de harfe

Andrei Crăciun

Luăm două sticle de Coca-Cola, format mic, să avem energia necesară să ne părăsim țara. Plătim cât face, ura și la graniță!

E îngrijit drumul care ne scoate din România. Constatăm: se muncește în agricultură, n-avea dreptate Băsescu, nu ne-au decăzut terenurile agricole în pârloagă. Asta e valabil în sud. Dar niciodată n-a fost hărnicia atuu sudului, să fim noi sănătoși.

Uite granița! E vremea să îi spun lui Horia o poveste care îl va amuza, să mai destindem atmosfera, că a condus omul de am luat forma scaunelor autoturismului franțuzesc în care am pornit la drum. Am botezat bestia asta de mașină „La Poderosa III”, ca să o diferențiem de „La Poderosa I” și „La Poderosa II”, cu care ne-am

asumat alte bucăți din țara noastră, îndeosebi Valea Jiului. „La Poderosa” era numele motocicletei cu care un tânăr student argentinian la medicină, Ernesto Guevara, avea să călătorească, în urmă cu mai bine de jumătate de secol, prin toată America Latină. Era demult, era înainte să devină „El Che”.

Povestea deci. Istoria, practic, fiindcă e adevărată. Se întâmplă prin 2010, parcă, atunci când eu și un alt prieten, un terț, nu spun cine, între timp persoană importantă, am intrat în Basarabia fără să avem acest drept, în urma unui telefon dat mișelește, în crucea nopții, la cel mai înalt nivel în statul moldovenesc. Și iată cum a fost...

De ziua lu' tata

Întâmplări și personaje

Florin Lăzărescu

Tata tocmai a împlinit 65 de ani. Anul trecut, de ziua lui, am avut timp să-l plimb cu mașina pe la Cetatea Neamțului și la grădina zoologică. Plus pe la vreo două-trei mănăstiri.

A fost destul de greu să-l scot din casă (halal de mama, care vrea oricând în excursie, chit că are rău de mașină), pentru că el e convins că în lipsa stăpânilor: „Mai intră vreun nebun prin curte, mai pune mâna pe ceva... Rămân găinile singure, le mai fură vulturul sau vreun vecin... Rămâne porcul singur, se gătuie ca prostul cu capul în gard... Fuge mâța de-acasă... Moare căinele de sete... Chit că lași multă apă într-o cratiță, se evaporă în câteva ore de la soare”.

Cetatea și mănăstirile i-au plăcut de nu avea cuvinte:

— Incredibil! Așa construcții, mai rar. Și făcute la vremea aceea! Cine le-a făcut? a întrebat admirativ constructorul din el.

— Ștefan cel Mare.

— Pe toate?

— Pe toate le-a făcut Ștefan cel Mare, am zis eu, ca să terminăm discuția.

— Ce om!

La grădina zoologică s-a speriat de un zimbru:

— Parcă mă ia, așa, cu frig pe șira spinării. Dacă sare gardul la noi?

— Nu sare, tată, nu vezi că-i lat de cald, cu limba scoasă? Crezi că are chef să sară gardul numai ca

să ne împungă pe noi? E obișnuit cu turiștii.

A fost impresionat de penajul păunilor, dar o nedumerire tot a avut:

— De ce țipă așa de urât?

— Dracu' știe, așa le combină Dumnezeu, nu-ți poate da de toate. Pentru că au pene așa de frumoase, nu le-a putut da și un glas deosebit.

La cușca lupului, cu fața și mâinile lipite de gratii, a avut o singură întrebare:

— Da' unde-o fi lupul?

— Stă pe undeva la umbră, iese doar când are chef.

— Dă-l încolo, că nu iese. Hai să plecăm.

La cușca ursului – unde mă așteptam să-i placă, pentru că a binevoit să apară și ursul cu botul pe labe, spre surprinderea mea –, tata a exclamat extrem de indignat:

— Vai, săracu'! Mi-e milă să mă

uit la el. De ce-l chinuie așa, aici?

— Nu se chinuie. Trăiește și el cum poate.

S-a indignat de-a dreptul:

— Nu se poate așa ceva! Unde-i săfu' grădinii? Că mă duc eu să vorbesc cu săfu', să-i dea drumu' la urs în pădure.

— În pădure ar muri de foame. Aici măcar are haleală asigurată.

Mă rog, atunci a fost frumos. De data asta, m-am dus acasă la sfârșitul serviciului, frânt de oboseală. Voiam să plec ceva mai repede, dar m-au sunat de la Polirom că mi-a apărut cartea *Întâmplări și personaje*. N-am rezistat să n-o văd. M-am uitat pe fugă peste un exemplar la secretariat, apoi am așteptat să-mi aducă cineva din depozit pachetul convenit mie.

Mai târziu am intrat într-un Carrefour, i-am cumpărat lu' tata un tort cu „La mulți ani!”, un tricou polo și o ruletă meseriașă de 7,5 metri (îmi pare rău că nu i-am luat și un topor ca lumea, cum nu-i în stare el să-și facă).

Tata m-a întâmpinat cu aceleași cuvinte, deși uneori mă duc

de trei ori pe săptămână acasă:

— Greu, greu mai vii!

În fine, am vorbit, am povestit, am mâncat, am răs. Tata n-a părut interesat de carte la fel de mult ca mama. Apoi, când să ies din curte, noaptea târziu, a devenit foarte curios:

— Cartea ta e din aia, cu povești din ziar?

— Nu, tata, e jurnalul meu, e cu multe povești adevărate din ultimii mei doispe ani de viață, doar cu vreo două pe care le-am publicat și în ziar. Am și multe povești cu tine, încă de pe vremea când făceai navetă. De exemplu, e aia când ți-am dat eu cheia de la mine, ca să nu aștepți autobuzul în frig și, la plecare, mi-ai rupt clanța de la ușă. Ca să te asiguri că e înscuiată bine. Apoi ai pus cheia sub preș.

— Păi, nu mi-ai spus. Acum îmi spui? Și ce-ai făcut?

— Am spart ușa. Dar greu.

— Și cum ai închis-o ca să nu intre pe urmă vreun nebun?

— Citește în carte.

Peste unșpe zile e ziua mamei. Tot 65 de ani. Cu totul altă poveste.

Citește-ne și online pe

www.suplimentuldecultura.ro

Gunoi pe alese (I)

Acum câțiva ani, la gheana de gunoi a blocului nostru a fost adus un tomberon nou, cu un statut special, înscris mare pe o latură a lui: era menit colectării materialelor reciclabile, adică pentru hârtii, cartoane, sticle, borcane, PET-uri. După o perioadă de adaptare și mici confuzii, locatarii s-au conformat.

Apoi, anul trecut, la colțul străzii a apărut un container mare și verde, cu niște fante rotunde, pentru colectarea sticlelor și borcanelor. Și oamenii au început să hrănească hărăbaia cu sticle și borcane de dimensiunile potrivite. Cum bucățile de sticlă mai mari nu intră prin gurița containerului, sunt lăsate undeva afară, pe o margine a mogâldeței din plastic colorat. Așa, pe-aproape, dar acolo. Tot e ceva.

Uite, m-am gândit, deși mai încet și cu hopuri, cum i-e felul balcanicului, începem și noi să selecțăm, să reciclăm, să păstrăm lumea

mai curată. Că nici trendurile astea ecologiste nu-s un lucru rău. Bine că ne-am dat pe brazdă.

Habar n-aveam eu cât de mult mai e până departe. Am văzut asta abia când am ajuns în Elveția, la rezidența literară din Zug, și doamna Uschi Jones mi-a prezentat apartamentul, făcându-mi totodată și un instructaj legat de folosirea lui. O parte a îndrumărilor ținea de interesantul „management al gunoiului” – și n-aș putea găsi un nume mai potrivit. Încă de la început am aflat că în apartament există două recipiente diferite pentru resturi menajere: unul

Românii e deștepți

Radu Pavel Gheo

pentru gunoiul de rând, altul pentru resturile organice. Pentru cutia cu resturi organice se folosesc niște saci speciali, biodegradabili, ce nu pot fi înlocuiți cu altceva. Pentru cealaltă cutie sunt buni și sacii de plastic obișnuit, nenobil. Pasul al doilea: jos, la gheana de gunoi, există trei tomberoane – unul pentru gunoi menajer, unul pentru resturi organice și un al treilea, separat, pentru crengi, frunze și alte resturi de la grădinărit, o ocupație de care elvețienii par extrem de pasionați. Dacă aveam ceva crengi uscate prin cameră, puteam să-l folosesc și pe acela. Altfel, nu.

La început sistemul nu mi s-a părut complicat, ci, dimpotrivă,

logic și bine gândit. Numai că am început să am unele nedumeriri mărunte – de exemplu, dacă pliculețele de ceai sunt gunoi organic sau menajer. Nu-i mare lucru, evident, dar mă zgândărea gândul că trebuie să mă dovedesc la înălțimea situației, să fac față provocării civilizatorice vestice. Nu voiam să mă trezesc la ușă cu un elvețian spătos de la Garda Elvețiană a Salubrității, care să-mi arate că mi-a descoperit materiale ecologice în gunoiul de rând, așa cum și era de așteptat din partea unui est-european delăsător. Așa că, uneori, pur și simplu stăteam cu câte o plicuță unsuroasă de cârnă în mână și nu mă puteam hotărî unde s-o

arunc: e oare biodegradabilă? e din plastic? ce fac cu ea? Astfel am căpătat o nouă perspectivă asupra expresiei „mai catolic decât papa”.

Sigur, nu era doar atât. În Elveția se reciclează *cu adevărat* tot ce se poate recicla. Așa că, după cum am aflat, ziarele, foile măzgălite și orice alte hârtii trebuiau strânse și depuse într-un loc anume din clădire. Cartoanele se colectează separat și se depun altundeva – iar aici am avut alte probleme de selecție, căci, de exemplu, un banal ambalaj de aspirine e considerat carton, în timp ce o copertă de revistă *glossy* e hârtie. Sticlele și borcanele goale – evident, spălate – se pun și ele altundeva, separat. În fine, la finalul instructajului mi s-a spus că pentru artiștii rezidenți de la mănăstire, majoritar străini, regulile sunt mai laxe. Ca să nu se streseze animalul creator, cred.

Cum deja făceam o selecție a gunoiului de două-trei ori mai complexă decât în România, m-am întrebat ce face un cetățean elvețian obișnuit ca să salveze planeta. Și am aflat, cel puțin parțial. E într-adevăr mult, mult mai complicat.

Ponta n-are scăpare. Va pleca, dar când?

„Dacă DNA începe urmărirea mea într-un dosar penal, atunci, cu siguranță, voi demisiona.” Declarația îi aparține lui Victor Ponta și a fost făcută în decembrie anul trecut. La vremea respectivă, Ponta abia ieșise din bătălia prezidențialelor. Atunci ar fi spus orice numai să nu enerveze lumea și să mai poată rămâne la putere.

Vagonul cu vorbe

Florin Ghețu

Pe de altă parte, Ponta nici nu-și imagina că Justiția îl va atinge vreodată. Nu-și putea închipui că el, premierul cel puternic, va fi chemat la DNA pentru a da explicații.

Între timp, la DNA s-a aprins becul. Iar fostul apărător declarat al dreptății și garantul Justiției (mai țineți minte decizia PSD că nu-i va apăra în Parlament pe corupți?) a devenit inamicul nr. 1 al DNA. Câtă vreme nu era el cel vizat, trecă-meargă, nu-i păsa de baronimea pesedistă, în plus i se curăța partidul, însă când s-a văzut chemat la

audieri, Ponta și-a dat arama pe față.

De ce nu pleacă Victor Ponta din fruntea Guvernului? Pentru că e sprijinit în Parlament de o gașcă întregă cu aceeași frică de Justiție și pentru că nu concepe o astfel de ieșire din scenă. Stomacul lui Ponta e mai tare ca al lui Năstase. După ce a pierdut prezidențialele, dar și guvernarea, Adrian Năstase a fost mazilit rapid de cei din PSD. Ponta e peste Năstase la capitolul aroganță și miștocăreală, dar și mai brutal decât mentorul său. A rezistat cu bine asaltului din 16 noiembrie,

apoi încet-încet a revenit la vechile obiceiuri. E drept că a și fost ajutat de un Klaus Iohannis care n-a ieșit un milimetru din limitele Constituției, de un PNL cu suficiente probleme interne, dar și cu destui penali care au stat la cutie, pentru că ei înșiși au bube cu duimul.

Victor Ponta nu e apărut musai de cei din PSD, ci de funcția de premier pe care o deține. Dacă Ponta ar fi doar șef de partid, fără a conduce Guvernul, ar fi scos ca o măsă stricată din joc. Sunt suficienți pesediști care nu-l înghit pe Victoraș. Unii se plâng că premierul e tot mai greu de găsit, că nu mai stă de vorbă cu teritoriul, că nu-s băgați în seamă.

Dar cu toții știu că dacă nu-l mai susțin pe Ponta se dărâmă majoritatea parlamentară și pierd guvernarea. Puțini din PSD se gândesc la viitorul partidului peste un an, doi sau trei. Și o zi dacă mai rămân la guvernare, tot e un câștig. Funcțiile le oferă bani, contracte și influență. Pentru unii politicieni, opoziția parcă înseamnă condamnare la moarte. Vedem

asta și în zona PNL, unde diverse personaje au rămas în posturi de conducere, chiar dacă liberalii au trecut în opoziție.

Pe termen mediu și lung, ceea ce face acum PSD-ul e sinucidere politică. Nu poți defila cu un premier și un lider de partid care va fi chemat periodic la DNA și care va trebui să dea în permanentă explicații pe seama situației sale juridice.

Cum va mai ieși Ponta între oameni? Ce le va spune? Că e lucrat de molcomul Iohannis? Sau de Gorghiu și Blaga? Cum se va duce același Ponta la Bruxelles? Cum va fi privit de oficialii europeni? Câtă influență va mai avea premierul român?

Cei din PSD știu toate astea. Și ei își dau seama că merg pe un drum infundat, iar Ponta îi va duce către prăpastie. Sunt două variante imediate pentru PSD:

1. Rămâne cu Ponta, dar partidul se duce în cap. Încearcă să decapiteze DNA și Înalta Curte. Riscant. Klaus Iohannis n-a ieșit la atac cu toate armele, plus că n-ai cum să te bați cu un președinte aflat la 70% cotă de încredere. De asemenea,

PSD nu poate anticipa reacția străzii, în condițiile în care și DNA e undeva la peste 50% încredere.

2. PSD scapă de Ponta, dar încearcă să păstreze guvernarea. Social-democrații plus aliații dețin o majoritate confortabilă în Parlament. Cheia se află la UNPR. Gabriel Oprea ar putea juca rolul negociatorului între PSD și Palatul Cotroceni. Ceva de genul: „Renunțăm la Ponta, dar vrem să păstrăm guvernarea”.

Victor Ponta nu are scăpare, iar finalul carierei sale politice e tot mai aproape. Dacă actualul premier va fi forțat în cele din urmă să plece, dar fără a se îndeplini condiția de la punctul 2, atunci PSD va sfârși prost. Va înregistra un eșec usturător în 2016. Și la locale (în marile orașe!), dar mai ales la parlamentare.

În PSD sunt suficienți oameni cu capul pe umeri, care își dau seama de gravitatea situației în care se află partidul. Există deja un curent în PSD, mic ce-i drept, format din oameni care ar lăsa guvernarea în brațele unui PNL nepregătit. Iar un an ar fi suficient pentru lingerea rănilor și pentru marea revenire.

P.S.: La ora redactării acestui articol, moțiunea de cenzură a opoziției e încă în dezbateri. Dar e puțin probabil ca Guvernul Ponta să fie răsturnat în Parlament. Bătălia nu se termină aici, ba chiar se va întinde de luni încolo.

Rockin' by myself

Dumitru Ungureanu

Regres ori nostalgie?

Am descoperit plăcerea vizionării concertelor pop-rock odată cu filmul *Monterey Pop Festival*, văzut în sala de conferințe a Bibliotecii Americane, în a doua jumătate a anilor 1970. Tot pe-atunci a rulat în cinematografele noastre socialiste, prin nu știu ce minune, *The Last Waltz*, rockumentarul semnat de Martin Scorsese despre ultimul concert The Band (care n-a fost chiar ultimul). Fragmente din spectacole pop-rock la modă picurau la televiziunea română, tot mai puține și mai diluate pe măsură ce rustica incultă de la cabinetul 2 căpăta puteri discreționare. Locuitorii de pe marginea sud-vestică a țării, mai norocoși, puteau să vadă programele televiziunilor iugoslave sau ungare, ba chiar și bulgare. (N-o să-mi treacă niciodată criza de furie trăită în 1988, când bulgarii au transmis de pe Wembley concertul în favoarea eliberării lui Mandela. A vorbi atunci în România despre libertate și independență mi s-a părut o perversiune monstruoasă, împinsă la absurd.) Anii 1980 au adus, în mod paradoxal și în ciuda opreliștilor oficiale, posibilitatea de-a privi acasă concerte la care n-ai fi sperat să ajungi vreodată. Videocasetofonul e aparatul care a fentat zidul cenzurii, cu rezultate interesante din punct de vedere sociologic.

După 1990, puțința de-a vedea ce, când și cum vreau a devenit rutină. Noutățile mi-au produs explozii de fericire cam până prin 1994, când am găsit într-unul dintre blamatele buticuri bucureștene o bandă VHS cu Stranglers – *Video Collection* –, pe care am păstrat-o cu obstinție chiar și când

am renunțat la videocasetofon, dar nu și după ce am cumpărat DVD-ul identic. Faimosul „concert al concertelor“, *Led Zeppelin – The Song Remains The Same* –, l-am avut pe casetă copiată, pe casetă originală, pe DVD și acum pe Blu-Ray. Cum se observă, cam la fiecare deceniu s-a schimbat suportul de păstrare, perfecționarea mediului aducând și îmbunătățirea sunetului, și a imaginii. Actualmente, filmările HD par să ofere o experiență suficient de bogată vizual, dar cine știe ce mai oferă viitorul? Tehnologia 4k este abia la început, iar testele încurajatoare pentru a spera la un *home-cinema* fantastic.

Am vorbit atâta despre chestiuni mai degrabă tehnice, pentru că m-a surprins decizia lui Steve Vai (sau a staff-ului său) de a publica numai pe DVD al 49-lea concert din turneul *Story of Light*, sub titlul *Stillness in Motion* (2015, Sony Legacy), nu și pe Blu-Ray. (Nu-i singurul nume de top care adoptă formatul DVD pentru un show de ultimă oră; și Depeche Mode au editat un concert la fel, anul trecut.) Văzută pe televizor LCD, imaginea este neclară, cu unele blocuri de culoare estompe și, per total, disconfortantă. Aș fi renunțat să văd acest concert, dacă n-ar fi fost vorba de Steve Vai, probabil cel mai bun chitarist în viață. Iar la un concert Vai primează muzica, nu spectacolul. Totuși, folosind un montaj alert, în tradiția lui Frank Zappa, Steve ne livrează un film ce nu te lasă pradă plictisului nici o secundă. Este ajutat de membrii trupei: Deborah Henson-Conant, claviaturi, voce și harfă portabilă; Dave Weiner, chitară; Philip Bynoe, bass cu șase corzi; și, la tobe, Jeremy Colson, dezlănțuit ca un lup mongol dintr-o peliculă regizată de Jean-Jacques Annaud. Echipamentul utilizat este performant, camerele de filmat par (din ce-am putut deduce) capabile de HD, luminile nu împieteză mișcarea scenică; montajul, repet, ține curiozitatea vie (însă nu ca *Where the Wild Things Are*, 2009). Nici sunetul nu este 24/96, pierzând parca în dinamică.

Steve Vai este un perfecționist, un tip cerebral care a transformat virtuozitatea în mesaj și dexteritatea în consistență expresivă. Întrebarea inevitabilă este: de ce a scăzut standardul tehnic, nemulțumind destui fani? Poate urmează o ediție „adevărată“? Nu știu.

O săptămână printre violoniști la Academia Kronberg

Kronberg im Taunus este o mică localitate balneară, situată la vreo 20 de minute de mașină depărtare de Frankfurt, întinsă pe circa 18 km, în jurul unui vechi burg medieval și a satului înconjurător dezvoltat începând din secolul al XV-lea. Ceva mai mult de 18.000 de locuitori formează aglomerația urbană actuală. Nu am amintit întâmplător cele câteva cifre, ele își au rolul în înțelegerea felului în care funcționează principala instituție culturală, muzicală, a orașului, care este Academia Kronberg, și unde mi-am petrecut din nou o săptămână ca spectator al claselor de măiestrie, anul acesta pentru violoniști.

O sută de studenți, purtându-și pe umăr viorile care „invadează“ timp de o săptămână orașul, deplasându-se ca mercurul între cele trei clădiri în care au loc cursurile dau un surplus de culoare și prospețime locului și constituie în sine un adevărat spectacol. Academia apelează întotdeauna la ospitalitatea locuitorilor orașului pentru a-i găzdui, gratis sau la un preț simbolic de câțiva euro, pe tinerii muzicieni. Nimeni nu poate strâmba din nas atunci când este găzduit și adesea hrănit gratis, dar fiecare cu șansa lui de a fi cazat mai aproape sau mai departe de centrul vechi și mai animat într-o aglomerație lătită pe 18 km. Onoarea de a fi un participant activ la cursurile Academiei Kronberg, aureolată de prestigiul ei cu totul deosebit în lumea instrumentiștilor de coarde, merită însă câțiva km de plimbare zilnică...

O celebră profesoară a viorii, Ana Chumachenko, al cărei nume îl poartă începând de anul acesta unul dintre premiile acordate periodic studenților de către Academie, descria Kronberg-ul, în alocuțiunea pronunțată la concertul final al laureaților cursurilor de anul acesta, drept „o insulă“ pașnică și luminoasă de muzică.

Pe o insulă, se înțelege, seniorii, profesorii, ajung cu avionul. Studenții, în funcție de buzunar,

Scrisoare pentru melomani

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată“ (Hermann Scherchen)

Victor Eskenasy

sosesc fie cu o bărcuță, fie înotând, mai ales cei din estul Europei. M-am întrebat, adesea, în ultimii ani de ce singurii absenți la aceste cursuri, deschise tuturor și cu taxe de participare deloc scumpe, la care predă și o profesoară româncă de excepție, cum este Mihaela Martin, au fost violoniștii români. Am câteva explicații, dincolo de mijloacele limitate ale multor părinți din România și de lipsa de viziune și de întraajutorare din partea Ministerului Culturii și a instituțiilor muzicale ce depind de el.

Fără a generaliza, trebuie să spun că nu o dată am văzut la tinerii români acel amestec de complex de superioritate și de inferioritate propriu mentalității din România, ce are darul, în final, să-i demobilizeze, să-i împingă în suficiență, să-i facă să-și plângă pe umăr sau să se arate mândri de ce nu au realizat, atunci când le-au fost deschise, totuși, uși. Zilele trecute am asistat la o scenă ce ar trebui să le dea de gândit studenților români. O tânără violonistă rusă din școala unui excepțional pedagog, Pavel Vernikov, venită să se perfecționeze la Kronberg la clasa lui de măiestrie, îi oferea unei colege toate observațiile făcute de prof. Mihaela Martin pe marginea unei interpretări a *Concertului pentru vioară* de Beethoven. Și nu numai că asistase la cursurile și în clasa acesteia, dar însemnările, luate conștiincios, însumau vreo cinci pagini de agendă. Mi-am amintit de Sergiu Celibidache și supărarea lui față de infatuarea românească, de pretenția de a fi „cel mai bun“, „cel mai mare“ Cam în stilul în care sună și astăzi prezentările de concerte din România, la care soliștii români sau cei veniți din străinătate sunt toți și întotdeauna „cei mai buni“, „celebri“, „de neîntrecut“...

Dincolo de aceste generalități, m-am bucurat foarte mult anul acesta de prezența unor tineri din România. Am asistat cu plăcere la prestația deosebit de bună și promițătoare pentru o carieră internațională a Ioanei Cristina Goicea, în clasa Mihaelei Martin. Cristina a fost audiată separat și de directorul Academiei Kronberg,

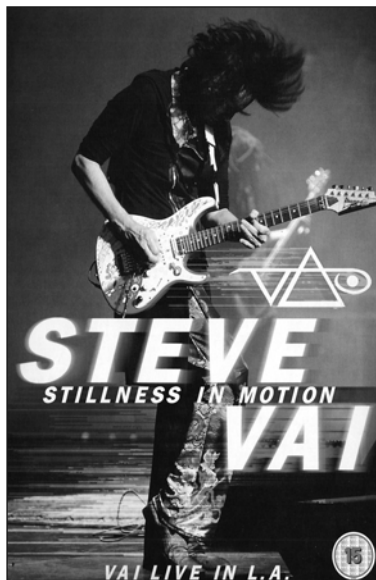

Prof. Mihaela Martin cu Ioana Cristina Goicea la o clasă de măiestrie

Raimund Trenkler, și de prof. Pavel Vernikov, amândoi îndemnând-o să-și șlefuiască un talent deosebit la viitoare cursuri.

M-am bucurat să-l văd la Kronberg și pe Mircea Alexandru Dumitrescu, sosit grație îndrumării prof. Nicolae Dumitru de la Liceul „George Enescu“ și a unei sponsorizări primite de la compania Bitdefender România; un tânăr ridicat în slăvi poate exagerat în România, dar cu un evident potențial ce are nevoie neapărat de un bun profesor în străinătate. În sfârșit, printre cei care au luat pulsul competiției și a nivelului artei viorii la Kronberg, în calitate de participantă pasivă la cursuri, am cunoscut-o pe Anda Rusu, care studiază, deocamdată, la Târgu Mureș. Ar mai fi un cuvânt de spus despre cursul ascendent, de mare profesionalism, pe care se plasează Academia de Muzică de la Kronberg. Ultimul anuar al Academiei, distribuit cu ocazia cursurilor de măiestrie, și care are cca. 200 de pagini, prezintă pe larg proiectul pe care se focalizează în prezent instituția. Este vorba de construcția, ce urmează să înceapă anul viitor și să fie încheiată în 2018, a unei Săli moderne, de mare capacitate, destinată concertelor de muzică de cameră. O oportunitate „de aur“, se spune, pentru un proiect intrat în procedura de dezvoltare urbană la Kronberg și care va fi susținut în mare parte cu fonduri din partea statului federal german și a landului Hessen.

Când te gândești cum se discută numai ideea unei adevărate săli de concert și cine îi pune piedici la București, te apucă plânsul...

Una, alta, mai de vară

Premii și premianți

N-aș fi crezut ca un premiu să „facă mai mult rău decât bine“, până nu am auzit afirmația spusă chiar de către beneficiarii distincției! Ce-i drept, în tulburata noastră societate și în ambiguitatea axiologică instalată, când cineva obține o „coroniță“, umorile țâșnesc în spațiul public mai ceva decât apa unei arteziene. La fel de drept e și că, în sfera manifestărilor finalizate cu premii, unele contexte nu sunt tocmai cum ar trebui să fie. Nu mă refer aici la evidența că în arte valoarea nu poate fi strict comensurată, așa ca la farmacie (era să zic, ca la piață!), domeniul fiind prin excelență unul al subiectivităților. Ci vizez acele situații, numeroase, în care normalitatea competițională e ocilită. De pildă, festivaluri cu palmares în ale căror jurii se află persoane legate prin relații contractuale cu unii dintre cei înscriși în concurs. Or, iar asta se întâmplă des, instituția organizatoare participă și ea la întrecere cu invitații și, ca să vezi, ia nu unul, ci chiar mai multe premii. Acordate de cei cărora le plătește onorarii pentru jurizare. Uneori și componența juriilor e stranie, unii membri neavând nici pe departe expertiza necesară. Seriozitatea și corectitudinea cu care sunt organizate ridică sau coboară aceste competiții, numai că, în goana după diplome și trofee, ca însemne concrete ale aprecierii și valorii, toată lumea

concurează cu toată lumea. Iar, din păcate, concurența nu e întotdeauna fairplay, nu-i așa?

Arta de a tăcea

Prin fundamentele lui, artă a cuvântului, teatrul are o relație specială și cu tăcerea. Pe care o prețuiește și utilizează expresiv acolo unde și atât cât trebuie. Tăcerea e de aur, susține o vorbă de duh, iar adevărul ei pragmatic, cotidian e valabil și în arta teatrală. Arta actorului e și arta de a studia și stăpâni pauzele, de a ști ce și cum să faci atunci când ai ori nu ai text. M-am gândit de ceva vreme la subiectul acesta, exasperată de nepriceperea unor interpreți care fie bolborosesc cuvintele, fie le-aruncă spre spațiul destinat publicului ca pe ceva de care doresc să scape. Ca pe un corp contondent cu care vor să „atingă“ spectatorii! Verbalitatea e cel mai important vehicul de comunicare, iar cea scenică nu e orice formă de vorbire; trebuie să fie de performanță, să transfere nu doar informații, ci și emoție. Ce ne facem cu vorbitul scenic? În teatrele apusene, în cele cu tradiție și panaș, pentru fiecare nouă producție există un expert în voce și rostire, care se ocupă special de pregătirea distribuției pentru noua montare. Spunerea unui text e o formă de dublu respect, pe de o parte față de autor, pe de altă parte față de spectator, iar felul în care e transmisă partitura verbală are infinită importanță estetică.

Tot de performanță se cer și tăcerile din scenă. Pentru a fi eficace, tăcerea trebuie jucată, ea nu reprezintă doar o simplă absență a textului. Pauzele actoricești trebuie să fie expresive, să „vorbească“ prin ele însele. Când nu se aude text, se exprimă celelalte elemente ce țin de actorie și de mijloacele scenice. Arta vorbirii are legături ombilicale cu arta tăcerii. „Restul e tăcere“, vorba lui Shakespeare via *Hamlet*.

Un muzeu al teatrului

Am vizitat recent un spectaculos muzeu al teatrului, construit în jurul ruinelor teatrului antic roman din așezarea de secol I, „Caesaraugusta“, azi „Zaragoza“. Muzeul e parte a unui concept care leagă un lanț de patru muzee de îndepărtată perioadă a originilor imperiale ale orașului spaniol, alături de cele ale portului fluvial, forului și termelor publice. Gândit ca parte a acestui itinerar, Muzeul Teatrului „Caesaraugusta“ e situl cel mai bine conservat dintre toate, iar maniera în care integrarea sa a fost realizată în ambientul citadin e ingenioasă sub raport muzeal. Partea exterioară e protejată de un „acoperiș“ de policarbonat, o construcție modernă, înaltă de 25 de metri, cât avea și originalul la vremea lui, acoperiș ce permite vizibilitate maximă și protejează în același timp vestigiile arheologice. Un *audioguide* în cinci limbi străine îți oferă absolut toate informațiile necesare, nu academic, ci accesibil, plăcut, ca o frumoasă introducere în istoria teatrului antic și a vremurilor acelea demult apuse. Pe lângă *audioguide*, în fiecare dintre punctele importante ale traseului vizitatorilor, care îi poartă prin locurile călcate de romanii iubitori de artă, se află tăblițe lămuritoare: pulpitem, orchestra, vomitorium, scaenae, tribuna etc. Cu puțină imaginație poți visa la atmosfera din tragediile lui Seneca ori comediile lui Plaut! În interior, machete care reconstruiesc virtual forma teatrului de altădată îți oferă imaginea concretă a ceea ce ai văzut fragmentar trecând printre pereții de piatră ai sitului. Seara, în aer liber, pe 10 ecrane gigant sunt proiectate, rezumate în imagini a ceea ce însemna teatrul acum 2.000 de ani. Și, ca să îi redea vitalitatea, frecvent au loc concerte de muzică clasică. În interior, expoziția e concentrată pe trei tipuri de elemente: arhitectura, decorațiunile

Datul în spectacol

Olița Cîntec

și funcționarea, cu machete ce reface forma inițială, părți de zid expuse în sol, apărate de podeaua transparentă pe care poți să calci, elemente decorative care s-au păstrat sau chiar reconstrucții la scara 1:1 a unei părți a tribunei etc. Nu muzeu conservă, ci muzeu interactiv, apropiat, prietenos, care

te transpune în trecut, stimulându-ți fantezia, făcându-te parte activă la ceea ce vezi. Și pe care nu-l vei uita prea curând. Ce-i drept, de la descoperirea ruinelor, în 1972, până la finalizarea șantierului și inaugurarea muzeului, în 2003, au trecut 31 de ani. Lucrurile durabile cer idei și continuitate.

Pinacoteca din Petrila

Ion Barbu

METROPOLA

Cu George Onofrei
L-V, ora 16.00

INVITAȚII SPECIALI AI BOOKFEST 2015

Cehia – Republica Literaturii

Cehia a fost invitatul special al ediției din acest an a Bookfest. Șase dintre cei mai importanți scriitori cehi au sosit la București, unde și-au prezentat opera și s-au întâlnit cu publicul român, sub motto-ul „Cehia – Republica Literaturii”. „Suplimentul de cultură” a realizat, cu această ocazie, interviuri cu Tomáš Zmeškal, declarat „senzația literară” a Cehiei, Kateřina Tučková, prozatoarea care a reușit să vândă

107.000 de exemplare din cel de al doilea roman al său, și Martin Vopěnka, considerat un prieten al României. Tomáš Zmeškal a reușit să impresioneze încă de la primul roman pe care l-a scris, o poveste complicată de dragoste între o femeie și doi bărbați, care acoperă perioada de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial până în 1990. Romanul Kateřinei Tučkové, tradus în românește *Dumnezeițele din Moravia*, este o

poveste despre magie și tradiții vechi care supraviețuiesc ideologiei de stat și a devenit bestseller absolut al literaturii cehe din ultimii ani. Martin Vopěnka a fost prezent pentru a doua oară la Bookfest, după participarea sa din 2012. De altfel, romancierul – care conduce și propria editură – este un cunoscător al României, pe care a vizitat-o de peste 20 de ori în ultimele trei decenii.

Interviuri realizate de Răzvan Chiruță

Tomáš Zmeškal: „Uram literatura rusă, așa că a trebuit să revin asupra acesteia mai târziu”

Prima dumneavoastră carte, Scrisoare de dragoste în scriere cuneiformă, a fost declarată un „succes peste noapte” și o „senzație literară”. Cum vă simțiți ca senzație literară?

Mi-a luat mult timp să ajung acolo, pentru că editorii nu au vrut să îmi publice cartea timp de cinci ani, deoarece structura cărții a fost considerată neobișnuită pentru piața de literatură cehă. După publicare, am fost surprins de succes, editorul a fost de asemenea surprins, s-au vândut în primul an 10.000 de exemplare, ceea ce în Cehia e foarte bine. Acum mă simt bine, pentru că primesc oferte de la editori care înainte m-au refuzat.

Care au fost motivele concrete pe care le-au invocat pentru refuzul lor?

În principiu, mi s-a spus că nu am o structură cronologică liniară, dar pentru mine e important nu doar subiectul despre care scriu, ci și cum scriu. Cred că azi,

din cauza televiziunii, există o presiune pentru povești reale și dacă narezi o poveste ca și cum am fi în secolul al XIX-lea, nu e percepută corect. Dar scena literară cehă este un pic conservatoare. Există acum, dacă nu o schimbare completă de generație, cel puțin o schimbare de stil. Iar eu am încercat să deschid o ușă spre această schimbare. În plus, cred că editorii i-au subestimat pe cititori, au crezut că structura romanului ar fi prea grea pentru ei. Dar cititorilor le-a plăcut, deci este o greșeală să-i subestimezi pe cititori.

Cum se poate obține un astfel de succes?

Nu cred că există o rețetă pentru asta. Sunt atât de multe cărți bune care rămân nevândute și despre care publicul nu știe. Chiar și în Cehia, există cinci-zece scriitori foarte buni pe care toată lumea îi respectă, dar care nu au avut noroc și nu au atras atenția. Cred că e în mare parte vorba de noroc. Eu am avut noroc că un foarte important critic ceh, faimos pentru că este foarte dur – rar laudă pe cineva –, m-a laudat pe mine. Iar acest lucru a atras atenția.

Ați fost comparat cu scriitorii cehi renumiți, precum Hrabal, sau cu Salman Rushdie. Scriitorii români v-au comparat cu Gogol sau Cehov.

Cum vi se par aceste comparații?

Eu predau *creative writing* și despre proza scurtă. Iar când vine vorba de proză scurtă, trebuie să te raportezi la Cehov. Acesta este pur și simplu un maestru strălucit, este absolut uimitor. Este foarte precis în imaginația sa, dar cititorul nu este forțat să rămână în aceste rigori, îi rămân spații pentru propria imaginație. Noi, în Cehoslovacia și în Republica Cehă, îi uram pe ruși. Așa că abia după ce am făcut 20 de ani, am început să îl apreciez pe Cehov. Era obligatoriu la școală, dar uram literatura rusă, așa că a trebuit să revin asupra acesteia mai târziu.

Ați debutat la 42 de ani. De ce atât de târziu?

Trebuie să ținem cont că am avut o amânare de cinci ani, pentru că nimeni nu a vrut să îmi publice cartea. Dar am scris încă de la 20 de ani, deși nu am publicat, nu am devenit oficial. Am scris proză scurtă, deci se poate spune că am început mai devreme.

Ați plecat din Cehia la finalul regimului comunist, în 1987, dar v-ați întors în țara dumneavoastră după zece ani în care ați locuit la Londra. De ce ați revenit în Cehia?

M-am întors pentru mama mea, care locuia în Praga. Ea îmbătrânea și voiam să fiu mai aproape de ea. Pe vremea aceea, nu existau zboruri ieftine, era foarte dificil de călătorit. Dacă ar fi situația de acum, când există zboruri ieftine, nu cred că m-aș fi întors, de fapt. Dar atunci, un zbor costa cât două salarii de-ale mele. În plus, mamei mele nu îi place să călătorească, așa că nu a venit niciodată să mă viziteze la Londra. Inițial, îmi propusesem să rămân la Praga doar un an. Apoi, mi-am dat seama că nu e așa rău și că am rămas. Și deși la început mi-a lipsit Londra, am ajuns să îmi placă în Cehia.

Martin Vopěnka

Vi s-a reproșat că există o influență a literaturii anglo-saxone asupra scrisului dumneavoastră, iar în replică ați afirmat că nu ați fost conștient de această influență.

Am studiat literatura engleză, deci nu aveam cum să nu fiu influențat. Înainte să mi se publice prima carte, mi s-a spus că descrierile mele sunt desprinse din Dickens și că nu pot să fac asta în literatură cehă. Mi s-a transmis să scriu ca Jan Neruda sau alți scriitori cehi, să rescriu cartea. Dar eu m-am încăpățânat să o scriu așa, să mă joc cu stilurile, e important contrastul, consider că te îmbogățești dacă ai de a face cu mai multe tradiții. Literatura cehă are o tradiție lungă, dar este întreruptă. Așa că scriitorii cehi simt nevoia să se raporteze la cel puțin o tradiție literară care să fie continuă. Eu nu am dorit să fac compromisuri, nu am vrut să schimb nimic.

Dar v-ați păstrat această concepție și pentru celelalte cărți pe care le-ați scris?

În a doua carte, structura a fost continuă și am vrut să o fac așa. Iar cea mai recentă carte este

foarte diferită – a fost numită roman documentar – pentru că e non-ficțiune, dar unii afirmă că o citesc ca pe o ficțiune. Din perspectiva mea, pentru că am studiat literatura, pentru că discut despre literatură, cred că structura literară este o convenție, iar când această convenție devine prea folosită și publicul se obișnuiește cu ea, nu mai este atractivă. Așa că trebuie să reacționăm. Dacă vrei să scrii realist, nu poți folosi instrumente de secolul al XIX-lea.

Martin Vopěnka: „Un roman pe hârtie nu poate fi înlocuit de forma sa electronică”

Mi-ați fost descris ca un prieten al României, ați venit de peste douăzeci de ori aici. De unde această deschidere și prietenie față de România?

Primul moment în care am făcut cunoștință cu România a fost în anii '80, pe vremea când eram student și nu exista posibilitatea de a călători decât în țări comuniste. Dintre toate locurile pe care le-am vizitat, România avea cele

Tomáš Zmeškal

mai mari deosebiri față de ce știam eu din țara mea. Deși a existat aici dictatura pe care o știm foarte bine, eu m-am simțit foarte liber în munții și satele din România. Așa că mi-a plăcut să revin, cu atât mai mult cu cât am stabilit niște contacte umane foarte cordiale prin satele în care am fost.

Faptul că v-a plăcut mediul rural românesc e vizibil și din faptul că o parte din acțiunea unora dintre romanele dumneavoastră se desfășoară și în acest spațiu. De ce ați preferat totuși o lume a sărăciei?

Pentru mine există o diferență între sărăcie și starea de sărăcie, între mizerie și sărăcie. Sărăcia poate să fie fericită. Am perceput faptul că Occidentul este foarte îndepărtat de izvoarele, sursele, naturale ale civilizației. Viața la țară a avut, la timpul ei, o anumită rânduire, o structură care a fost respectată.

Această perspectivă este mai veche la dumneavoastră. Ați declarat în 2012 că în Vest oamenii nu se mai simt liberi, deoarece acolo totul funcționează perfect, iar în Est este mai mult spațiu pentru libertatea interioară.

Cred că ar trebui ca în viitor dezvoltarea și evoluția tehnică să se desfășoare în paralel cu păstrarea structurilor noastre interioare. De exemplu, când particip la târguri de carte, întâlnesc diverși manageri și eu cred că ocupația lor este lipsită de esență.

În ce sens?

Am impresia că ei încearcă să ajungă la parametri economici, la o anume eficiență economică, fără a se mai gândi la relațiile umane, la relațiile de familie sau de dragoste, chiar.

Sunteți și dumneavoastră manager de editură. Ați afirmat că publicați și multe cărți comerciale, pentru că acesta este un mod „de a aduce bani familiei“. Așadar, e un compromis care nu poate fi evitat?

Din punct de vedere economic, nu aș putea trăi din scris, deoarece scriu cu foarte multă profunzime, cu foarte multă minuțiozitate, ceea ce înseamnă că scriu un roman în doi-trei ani. Așadar, familia mea nu poate aștepta în timpul ăsta să îmi apară mie o carte, pentru a câștiga niște bani. Dar eu încă sper că unele dintre romanele mele vor ajunge bestseller-uri mondiale și mă vor ajuta să trăiesc numai din scris.

Dar nici editura nu poate trăi doar din romane de calitate, observ. Cărțile comerciale sunt, în general, percepute ca fiind de calitate redusă.

Nu aș considera-o de calitate inferioară. Editez literatură faptică și în fiecare an caut și câteva titluri de literatură bună. Mai ales, editez literatură pentru copii și tineret, care este întotdeauna de calitate, pentru că nu poți face altfel în acest domeniu.

Sperați ca romanele dumneavoastră să devină bestseller-uri internaționale, dar în același timp ați remarcat că volumele scrise de dumneavoastră se găsesc foarte greu în alte limbi. De ce?

Greutatea vine tocmai din faptul că scriu în limba cehă și nu există în lume foarte mulți traducători din limba cehă. Romanul meu *A cincea dimensiune* va apărea în traducere în limba engleză, în Marea Britanie, și am terminat de curând un roman, *Planeta albastră*, care are 700 de pagini și care cred că are toate premisele să devină un titlu cunoscut. Problema e cine o să aibă îndrăzneala să traducă un roman de 700 de pagini.

Sunteți și editor, și scriitor. Din această poziție a dumneavoastră – în ambele tabere – cum vedeți viitorul cărții pe hârtie?

Am ajuns la concluzia că un roman pe hârtie nu poate fi înlocuit de forma sa electronică. Aceasta poate, cel mult, să îl completeze. Dar hârtia rămâne forma de bază. De exemplu, anul trecut, în Marea Britanie, după unele date statistice, numărul de cărți în formă

electronică nu a mai crescut, în schimb a reînceput să crească cu 5% numărul celor pe hârtie. În Franța, cărțile electronice nu trec de nivelul de 5% din piață. În Cehia, ca și în România, ne aflăm, deocamdată, încă în faza de creștere a numărului de cărți online, dar, dacă respectăm tendința din Vest, probabil că această creștere se va opri la un moment dat.

Kateřina Tučková: „Cel mai prost stă poezia, unde se vând maximum 100-200 de exemplare“

Al doilea roman al dumneavoastră, care a primit în românește un titlu foarte frumos, Dumnezeitele din Moravia, a fost declarat bestseller-ul absolut al literaturii cehe din ultimii ani. Care sunt ingredientele pentru „bestseller absolut“?

Nu pot spune în general, dar în cazul meu a contat faptul că există un public larg atras de subiectele din zona ezoterică, iar pentru publicul de specialitate a fost atrăgător pentru că am avut și o abordare științifică, bazată pe o documentare temeinică. Nu a fost literatură pură, e o combinație de povești și extrase din arhiva securității noastre, STB sau mărturii și rapoarte medicale, pentru că una dintre aceste dumnezeite a fost închisă într-un spital de psihiatrie. Acolo a fost ținută de un medic psihiatru care colabora cu STB. În anumite recenzii, chiar mi-a fost imputat că am folosit prea mult material documentar, dar pe mine tocmai asta m-a fascinat cel mai mult, să descopăr căile prin care fostul regim comunist urmărea poveștile private de viață.

Ați menționat, la un moment dat, că nu știți cum v-ați fi comportat într-o situație similară, dacă ați fi trăit în acel regim.

Eu sunt de-a dreptul bucuroasă că nu a trebuit să trăiesc în comunism, într-un regim în care existau restricții. Cred că e foarte dificil să fii tot timpul sub presiune, sub amenințare, tu și toată familia, un lucru foarte greu de îndurat.

Cartea a devenit o piesă de teatru și un scenariu de film. Ce credeți că s-a pierdut și, mai ales, ce s-a câștigat prin aceste transferuri?

Sunt foarte mulțumită de prelucrarea pentru piesa de teatru, deoarece cred că este o piesă solicitantă pentru actori, căci durează trei ore jumătate. S-a pierdut în primul rând toată munca mea de a face citibile toate informațiile adunate, însă o altă formă de exprimare a artei transmite altfel emoția, folosește muzică și imagini, și este o experiență foarte puternică. Piesa de teatru este itinerantă, circulă în mai multe orașe din Cehia și astfel este popularizată cartea mea. Dacă s-ar reuși o transpunere filmică la fel de reușită, aș fi mulțumită.

Ce înseamnă, pentru Cehia, un bestseller absolut?

Republica Cehă este un spațiu mic, cu foarte puțini cititori, așa încât cifrele noastre poate nu par la fel de mari în comparație cu literatura anglo-americană, de exemplu, sau cea germană. La noi, se consideră că este o vânzare bună dacă se depășesc 5.000 de exemplare și este bestseller dacă depășește 10.000 de exemplare. Eu sunt bucuroasă că am reușit să depășesc această cifră, am vândut 107.000 de exemplare. Dar nu vreau să fac caz de acest lucru.

Sursa de inspirație pentru primul dumneavoastră roman, Expulzarea Gertei Schnirch, a fost chiar apartamentul în care ați locuit în Brno. Acea locuință „a asistat mai întâi la expulzarea familiilor evreiești care au locuit acolo, de către germani, care au fost la rândul lor alungați la finalul celui de-al Doilea Război Mondial, în timpul așa numitului «transfer sălbatic», și înlocuiți de familii cehești“, după cum afirmați pe site-ul dumneavoastră oficial. S-ar putea spune că ați fost norocoasă

să găsiți o poveste chiar în propria casă.

Depinde de cum privești lucrurile. Problema expulzării era de foarte mult timp cunoscută în Cehia, dar nu era abordată de scriitori. E valabil și în cazul dumnezeitelor, acestea au existat la noi din timpurile vechi, însă nimeni nu a abordat problema. Și tema cărții pe care o scriu acum, despre situația bisericii catolice oprimate în regimul comunist, s-a discutat de foarte mult timp în cercurile de specialitate, dar nimeni nu s-a gândit să o pună într-un roman.

Ați debutat ca scriitoare de proză scurtă, un gen care, în România, nu are mare succes la public. Care e situația în Cehia?

Este mai greu să te impui pe piață cu o carte de povestiri, pentru că acestea se cumpără doar de la autorii deja consacrați. Și, evident, cel mai prost stă poezia, unde se vând maximum 100-200 de exemplare.

Sunteți și curator de artă. Cum se influențează reciproc cele două cariere ale dumneavoastră, cea de scriitoare și cea de curator?

Se împacă foarte bine, deoarece reușesc să mă împart între zilele cu expoziții și cele fără, în care pot să mă ocup de scris. Îmi place foarte mult profesia de curator, pentru că pot să îmi aleg artiștii pe care să îi expun și, în general, sunt artiști care au o voce puternică în artă și o viziune puternică asupra lumii, prin urmare îmi plac foarte mult controversile pe care le nasc. Deși ei, ca artiști plastici, gândesc altfel decât mine ca scriitor, eu sunt foarte fericită pentru că aceste relații ne îmbogățesc reciproc.

În care dintre cele două lumi e mai greu de supraviețuit, în cea a literaturii sau în cea a artei plastice?

Mai mult emoții negative sunt în lumea artei plastice, pentru că atunci când un artist plastic reușește să convingă asupra muncii lui cât mai mult public, apar și colecționarii operei lui și intervine aici o diferență foarte mare în ceea ce privește remunerația. În literatură, având în vedere că prețul mediu al unei cărți este de patru euro, nu sunt aceste ambiții negative între scriitori. Oricum, până acum nu a reușit nimeni, în ciuda tuturor răutăților, să mă facă să renunț la vreunul dintre cele două domenii.

Kateřina Tučková

Letiția Branea, la al șaselea bis

Au trecut 40 de ani de când a apărut *Drumul egal al fiecărei zile*, romanul cu care a debutat Gabriela Adameșteanu și care a introdus în literatura română un personaj feminin de o pregnantă rară: Letiția Branea, cea care va reveni în cel mai recent roman al scriitoarei, *Provizorat*. Debutul Gabrielei Adameșteanu apare acum în ediție definitivă, a șasea, varianta cea mai apropiată de versiunea originală, dar în care autoarea a inclus pasaje cenzurate, alături de fragmentul care face legătura cu *Provizorat*. Ediția propusă acum vine însoțită de dosarul receptării, în România, înainte și după Revoluție, dar și în țările în care cartea a fost tradusă. Este, așadar, un text adus la zi și, mai mult, însoțit de fragmente din istoria pe care, iată, a făcut-o, decupaje critice în care se oglindesc, pe lângă aprecierile pozitive adunate de-a lungul a patru decenii, și tipurile de citire pe care acest roman le-a generat.

Alina Purcaru

Întrebarea-reper „Cine este Letiția Branea?” care apare de trei ori în roman, funcționează ca o axă de referință în corpul cărții și a ordonat, în același timp, discursul critic al foarte multor comentatori. Tipul de personaj propus de Gabriela Adameșteanu a generat o exegeză considerabilă, care a înglobat de la judecăți de valoare asupra caracterului și a opțiunilor Letiției Branea, la aprecieri despre raportul dintre individ și un sistem ostil, constrângător. După toate grilele prin care a trecut acest impresionant roman de debut, astăzi, într-un cu totul alt context, Letiția Branea se dezvăluie, în continuare, ca unul dintre rarele personaje literare capabile să catalizeze interogații semnificative. Aș numi-o pe cea mai banală: în ce măsură problemele pe care le pune în lumină personajul Gabrielei Adameșteanu sunt în continuare relevante pentru cititorul

care o cunoaște la 40 de ani după apariție sau pentru o istorie identitară, care, în cele din urmă, ne privește și ne include, fie ea și prin prisma ficțiunii?

Pentru a răspunde acestei întrebări, care doar pare exterioară romanului, dar care îl conectează, de fapt, cu un întreg tronson de cititori și cititoare din generații diferite, este util să aruncăm un ochi la lumea în care se formează și din care se zbate să iasă Letiția Branea. În linii mari, este provincia sufocantă, în care trăiește, împărțind aceeași cameră, împreună cu mama ei, secătuită de griji și cu unchiul Ion Silișteanu, fost director de liceu, persecutat pentru un trecut „cu probleme”. Tatăl este absent, închis pentru convingerile politice, situație care face poziția Letiției și mai complicată, din cauza „dosarului” pe care îl va trage după ea. În toate aspectele, cadrul în care se formează Letiția Branea descrie o lume privativă, în care fata se orientează cu o luciditate

pe care doar sensibilitatea i-o concurează, conștientă fiind la orice pas că poartă o vină zdrobitoare. Acest detaliu va reapărea mai târziu în roman, când Letiția, studentă la Litere, își face o analiză și își scrutează șansele de viitor: „De unde atât de vie urcând în mine senzația unei vinovății dintotdeauna, adâncă și neclară?”. Adolescenteii Letiția, care simte nevoia și de alte contacte decât cel cu mama și cu unchiul, magisterul marginalizat, adâncit în fișe de lectură, i se reproșează „vina” de a-și dori aceste lucruri, în condițiile în care tatăl suferă în închisoare.

Cadru după cadru, Letiția Branea este surprinsă într-o situație de inadecvare perpetuă, dureroasă, indiferent de contextul în care ajunge. Lumea în care se mișcă nu e făcută pentru ea și nu-i face nici un fel de concesie, iar asta se vede foarte devreme. Imediat după primele semne ale pubertății, unchiul Ion o apostrofează, aruncându-i o întrebare pe cât de vagă, pe atât de strivitoare, ținând cont de toate subînțelesurile cu care au încărcat-o istoria normelor de comportament care le privesc pe fete și femei: „De acum ai început-o?”. Apoi o lovește, ca s-o facă și mai conștientă de limitele care o așteaptă. Altă dată, același unchi, față de care are un atașament mai puternic decât orice urmă de ranchiună, îi reamintește că ea, ca femeie, nu se poate purta așa cum își dorește: „Ce râzi? Nu-i de râs, doar nu trăiești de capul tău pe lume... crezi c-ai să faci doar ce-ți place în viață?”.

Letiția e formată, așadar, în spiritul unei vine perpetue și al unei submisivități de necontestat față de autoritate, iar traseul ei, care va include distanțarea față de această matrice, înseamnă un travaliu semi-conștient – confuzia și nesiguranța o însoțesc până târziu – către o autonomie mai degrabă proiectată decât împlinită. Limitările pe care i le pune genul,

Gabriela Adameșteanu

DRUMUL EGAL
AL FIECĂREI ZILE

POLIROM

condiția socială precară și sistemul de valori solid-patriarhale se întâlnesc cu restricțiile generate zilnic de un sistem politic extrem normativ și opresiv, care se insinuează până și în tăvile cu macaroane gri de la cantina căminului. Într-un regim care se definește prin frânele pe care „puterea” le pune tuturor, Letiția încearcă să evite cea mai mare frică, cea care a bântuit trecutul propriei familii: eșecul. Măsura în care ea acționează interesat sau „autentic” în relația cu Petru Arcan – la rândul lui parte a puterii, figură a autorității, care o înlocuiește pe cea a unchiului Ion –, de exemplu, nu poate fi aproximată decât suprapunând aceste grile corectiv-coercitive, care i se impun protagonistei *Drumului* de la prima propoziție pe care o emite („Câțiva ani am dormit toți trei împreună, mama, unchiul Ion și cu mine”) și până la ultima scenă, cea în care încearcă să-și distingă propriul chip într-o vitrină în care imaginea i se suprapune peste cea a lui

Petru Arcan: „În ultimul geam pe lângă care am trecut am văzut fețele noastre amestecate. Doar o clipă am mai încercat s-o deslușesc numai pe a mea, dar era prea târziu”.

Astfel de „intersecții” pot să așeze povestea Letiției Branea, ancorată ea însăși dintr-o constelație de detalii și referințe hiperconcrete, într-o dinamică nouă, extinsă și foarte fertilă pentru înțelegerea unei alte povești: cea a construcției identitare care transpare dintr-o astfel de ficțiune, una care ne privește, în definitiv, pe fiecare dintre noi. Prin modul în care își negociază parcursul, alternând ezitări și vulnerabilități cu strategiile adaptării la realitate, dar și cu rezerve surprinzătoare de forță, Letiția Branea își dezvăluie și, aș adăuga, își rescrie parcursul la fiecare re-lectură, destabilizând cititorul, cu atât mai mult cu cât cunoaște mai în detaliu lumea care o conține. Sunt puține personaje în literatura noastră care își păstrează un astfel de impact.

S-a lansat FILIT 2015 – de la festival la platformă literară europeană

La Casa Pogor s-a lansat săptămâna trecută cea de-a III-a ediție a Festivalului Internațional de Literatură și Traducere Iași (FILIT), ce va avea loc în perioada 30 septembrie – 4 octombrie. La eveniment au participat Victor Lupu, președinte interimar al Consiliului Județean Iași, și Dan Lungu, manager FILIT și director al Muzeului Literaturii Române Iași.

Sute de profesioniști ai cărții, din țară și străinătate, vor veni și în această toamnă la Iași pentru a participa la cel mai important eveniment literar al României. În afara celor cinci zile de festival, FILIT a crescut organic în direcția unei platforme literare europene. Pe parcursul acestei veri vor fi comunicate numele scriitorilor care au acceptat participarea la ediția din acest an, precum și detalii privind programul evenimentelor.

„Există o serie de noutăți la această ediție. În primul rând, este vorba despre internaționalizarea festivalului – până acum acesta era internațional prin participare, dar începem să ieșim în străinătate prin proiectele cu finanțare europeană. De asemenea, dacă până acum ne bazam pe ecourile din presa internațională imediat după FILIT, în ultimul an am început să avem tot mai multe invitații la târguri, saloane, expoziții de carte

din Europa. Deja acest lucru înseamnă o politică activă. În al doilea rând, asistăm la transformarea festivalului într-o veritabilă platformă culturală, prin programele de rezidențe sau ateliere care au loc pe tot parcursul anului. Am primit invitația de a fi anul acesta co-expozanți oficiali alături de Ministerul Culturii la Târgul de Carte de la Frankfurt, care este cel mai important eveniment de gen din lume. Este onorant pentru noi, înseamnă că am devenit parteneri importanți pentru reprezentarea României în lume, nu numai ai Iașiului. Este drumul pe care am pornit și acolo sper să ajungem – să devenim alături de Ministerul Culturii și Institutul Cultural Român cea mai importantă platformă de promovare a literaturii române în lume“, a declarat Dan Lungu, managerul FILIT, director al Muzeului Literaturii Române Iași.

Prin programele de rezidențe pentru traducători și scriitori, atelierele pentru traducători, proiectele „FILIT fără frontiere“ realizate prin atragerea de fonduri europene, colaborarea cu Reprezentanța Comisiei Europene în România, prezentarea festivalului în cadrul celor mai importante evenimente ale industriei editoriale din Europa, Festivalul Internațional de Literatură și Traducere Iași a depășit statutul de eveniment cultural major, transformându-se într-un adevărat actor cultural.

„Așteptăm ca această a III-a ediție să fie cel puțin la nivelul celorlalte două. Din punctul de vedere

al Consiliului Județean, finanțarea proiectului este asigurată. FILIT a devenit de acum o marcă importantă culturală a Iașiului. Nu am emoții că va fi o reușită având în vedere experiența acumulată la primele două ediții. Așteptăm începutul toamnei și musafirii deosebiți“, a declarat Victor Lupu, președinte interimar al Consiliului Județean Iași.

Ediția a II-a a FILIT a avut loc sub Patronajul Reprezentanței Comisiei Europene în România. Colaborarea cu înaltul for european continuă și în acest an prin intermediul unui seminar dedicat profesiei de traducător în România. „Translating Europe Workshop“ a fost inclus în calendarul acțiunilor DGT organizate în întreaga Uniune Europeană sub umbrela Translating Europe. În cadrul evenimentului vor fi abordate teme precum traducerea literară, strategiile de specializare pentru traducătorii *freelance*, proiecte de traduceri în cadrul firmelor specializate sau statutul traducătorului în instituțiile publice.

Din toamna anului trecut, prin Muzeul Literaturii Române Iași, FILIT și Editura Muzeelor Literare au intrat în circuitul internațional al festivalurilor și târgurilor de carte (Viena, Bologna, Ierusalim, Londra, Bruxelles, Budapesta, Istanbul, Torino), unde au avut loc deja prezentări ale festivalului și al căror rezultat benefic a fost extinderea rețelei de colaboratori. Finanțarea acestor deplasări a fost posibilă prin intermediul partenerilor: Ministerul Culturii și Institutul Cultural Român.

Programul de rezidențe pentru traducători a continuat și în 2015, alături de două proiecte noi: rezidențe pentru autorii români, precum și atelierele de traducere.

Muzeul Literaturii Române Iași, alături de partenerii săi (Asociația Cutezătorul-Telenesti și Biblioteca Municipală Eugen Coșeriu Bălți), a atras finanțare nerambursabilă prin EEA Grants: „FILIT fără frontiere: în Bălți, Republica Moldova“ și „FILIT fără frontiere: în Basarabia, Republica Moldova“.

Anul trecut, FILIT a avut un public total de circa 35.000 de participanți (25.000 de spectatori ai evenimentelor FILIT și 10.000 de vizitatori ai Târgului de Carte Bookfest).

În total, în FILIT au fost implicate zilnic aproape 600 de persoane (din străinătate, din țară și din Iași): scriitori, traducători de

literatură română și străină, manageri culturali, critici literari, editori, profesori, jurnaliști, bloggeri culturali și voluntari. Bookfest a reprezentat, la rândul-i, o desfășurare de forțe, reunind în organizare (staff-ul Asociației Editorilor din România, editori, librari, responsabili de logistică) 100 de persoane.

Invitații FILIT au venit anul trecut din 18 țări: Mexic, Franța, Republica Moldova, Iran, Elveția, Bulgaria, Danemarca, SUA, Marea Britanie, Germania, Polonia, Spania, Italia, Ungaria, Turcia, Suedia, Olanda, România. Aceștia au parcurs dus-întors pe cale aeriană 250.000 de kilometri.

Festivalul Internațional de Literatură și Traducere Iași este un eveniment finanțat de Consiliul Județean Iași prin Muzeul Literaturii Române Iași.

David Duchovny – *Holy Cow*

„Suplimentul de cultură“ publică în avanpremieră un fragment din romanul *Holy Cow*, de David Duchovny, traducere din limba engleză de Ioana Filat, care va apărea în curând în colecția „Biblioteca Polirom. Actual“.

– Fragment –

Titlu de ziar: O vacă a sărit peste lună (un porc și un curcan au urmat-o)

Am ciulit urechile – greieri și cam atât –, iar atunci un urlat de lup din depărtare a sfâșiat tăcerea. Shalom s-a uitat la mine cu o expresie gen „„Hopa, am belit-o““. Am zis că urlatul părea să vină de la mai bine de un kilometru de noi, așa că n-aveam de ce să-și facă griji, însă în sinea mea eram tare îngrijorată. Una e să auzi lupii hăuind dintr-un adăpost încuiat bine și apărat de oameni și câini – și să-ți se pară o minunăție – și alta e când între tine și fiară nu-i decât aerul nopții. Și eu mă crezusem dintotdeauna o fiară, însă în seara aia nu prea mai eram sigură.

— Din 1923, Turcia e republică prezidențială, poate o să candidez și eu. (Of, Doamne!) În Turcia se află strâmtoarea Bosfor și Marea Marmara – ce nume frumos, nu? *Mar-mar-a... Mar-mar...*

Lui Shalom i se acrise de-acum.

— Mai termină odată cu datele despre Turcia. O să stai atâta pe telefon, c-o să termini bateria și atunci ce ne facem, Einstein?

— Bine, a zis Tom, însă n-a fost în stare să se abțină. Deviza Turciei e: „țara aparține necondiționat poporului“. Nu știu ce vrea să-nsemne, însă-mi place de mor. Bine, bine, uite, îl închid, se stinge.

Am mers mai departe, trâncă-nind în gura mare despre tot felul

de prostii ca să arătăm că nu ne temem deloc și hlizindu-ne tot mai tare la bancuri pe măsură ce urletele se auzeau tot mai aproape. Străbătuserăm vreo trei kilometri când din beznă s-a desprins o siluetă, la vreo zece metri de noi, chiar în drum – de parcă ieșise la iveală cât ai clipi din ochi, de parcă însăși bezna prinsese formă.

O formă de lup. Un lup singuratic. — Măi, măi, măi, a făcut lupul rânjind ca un lup rău.

Shalom a făcut pe el într-o clipă. — Pardon, s-a scuzat, mă cac pe mine de emoție.

În viața mea nu mă luptasem cu nimeni, nicidecum până la moarte, însă în noaptea aia aveam impresia că venise timpul să mă lupt.

Cu un Shalom m-ai cucerit

— O vacă, un porc și un curcan intră într-un bar, a spus lupul. (Dinții albi îi luceau neliniștitor în lumina lunii.) Parcă așa începe bancul, nu? a întrebat.

— Pe-ăsta nu-l știu, a răspuns Shalom. Nu-i în „Tora“.

— Urâsc bancurile, mustesc de ostilitate latentă, s-a băgat Tom în vorbă.

— Da, sigur, a spus lupul. Nu prea mai țin minte poanta... O vacă, un curcan și un porc intră într-un bar și barmanul face... aaa, stai așa, mi-am amintit... barmanul face: „A sosit cina!“.

— N-are nici o noimă bancul ăsta, a spus Tom.

Îi auzeam ciocul clămpănind, fiindcă umezeala dinăuntru se

uscuse de frică. Știam că toată lumea mă auzea dârdâind pe picioare de mi se ciocneau genunchii.

— Ce-mi mai place bancul ăsta, a zis lupul, e preferatul meu. Uitați ce e, știu că sunteți departe de casă, pe coclauri, și înțeleg cum vă simțiți, cât poate înțelege un lup, adică nu cine știe ce, și oricum nu prea mi-e foame, așa că ce ziceți, tu, vaco, și tu, porcule, vedeți-vă de drum și lăsați-mă să discut despre specialitățile serii cu curcanul de colo.

Tom părea gata să leșine. I-am sărit în ajutor.

— Am fugit de la fermă. Eu merg în India, Shalom merge în Israel și curcanul, în Turcia. E o călătorie istorică.

— Ia stai, m-a oprit lupul cu laba. Vedeam cum îi curg balele pe fălci în jos, râulețe-râulețe. S-a uitat la fostul Jerry.

— Porcule, zici că te cheamă Shalom?

— Da.

— Ciudat. Nu pari evreu, a spus lupul și s-a pus pe hohotit, izbucnind la sfârșit într-un șir de urlete înfiorătoare – cine știe, poate-și chema tovarășii la masă pe lupește. Și eu sunt evreu, pe linie paternă, mi-am schimbat numele din Lupsheim în Lup când ne-am mutat aici din Canada. Numai că n-aveți noroc, sunt genul de lup care se urâște.

Atât i-a trebuit lui Shalom.

— ăsta are carnea albă, a zis arătând spre Tom.

— Și el are carnea tot albă, a strigat Tom arătând spre Shalom.

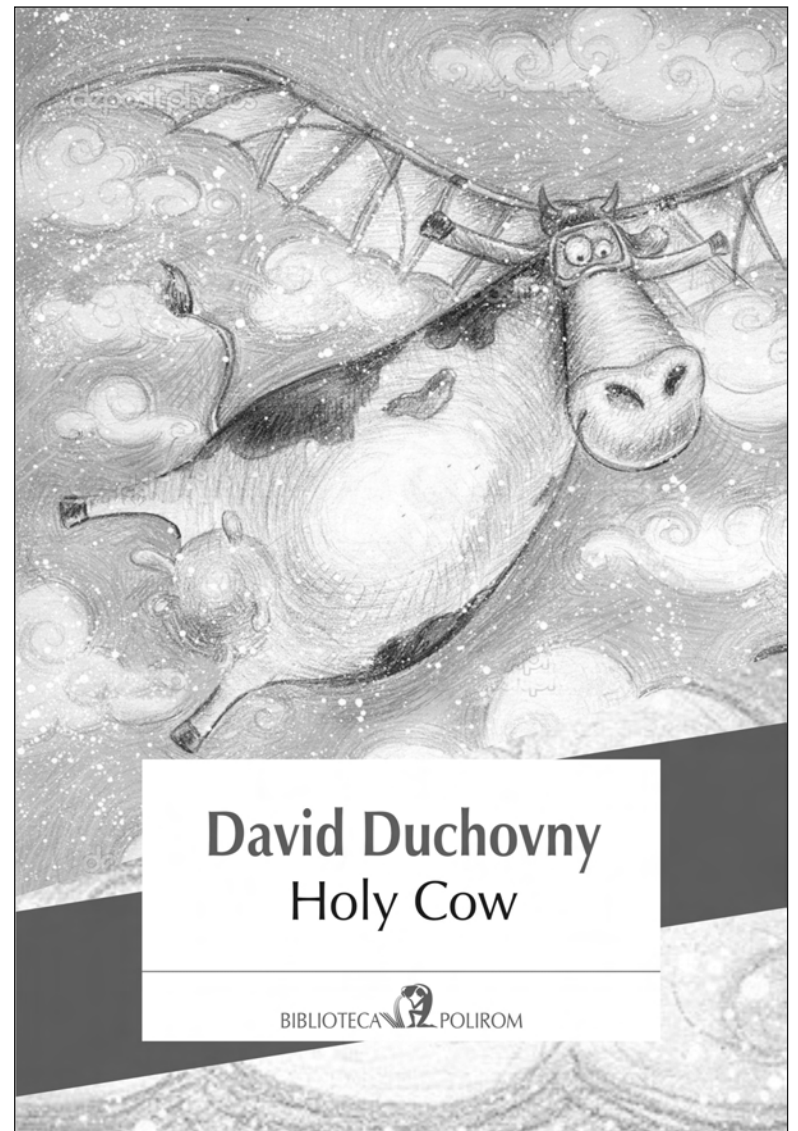
Cât ai clipi din ochi, se alegea praful de tot, deja ne trădam între noi. Știam că trebuie neapărat să vin repede cu ceva.

— Uite ce e, lupule, i-am zis încercând să fac pe dura (pe loc mi-am luat un accent newyorkez), toți suntem animale, poate că unii dintre noi sunt ceva mai sălbatici, așa-i, însă cu toții suntem frați și surori nedreptățiți de oameni – ne-au pus la-ngrășat ca să ne taie, iar pe tine oamenii vor să te-mpuște și ți-au răpit pe nedrept teritoriile în care vânezi de generații. Simțeam că, purtată de emoția momentului, reușisem să mă exprim elocvent.

— Iar dacă ne luăm la hartă între noi, cine câștigă?

— Eu? a răspuns lupul. Eu aș câștiga dacă ne luptăm.

— Nu. Oamenii câștigă, dușmanul nostru comun.

— Ah, ah, ah, înțeleg ce vrei să spui, a încuviințat lupul din cap. Mda, dușmanul comun. Poate că erau ceva speranțe, însă lupul a continuat: Pe mine nu prea mă interesează politica. Iau curcanul și gata.

A pornit spre Tom cu botul plecat spre pământ, furișându-se cum fac lupii, cu ochisorii negri sticlindu-i de cruzime. La lumina mobilului, vedeam chipul îngrozit al lui Tom și cum îi tremurau mărgelele de la gât ca varga.

Dintr-odată, întunericul a fost sfâșiat de o străfulgerare roz, iar lupul s-a prăbușit cât colo pe-o rână, scăpând un scâncet jalnic pe bot, de parcă-l înșfăcase o mână nevăzută. CPLM?

Shalom își făcuse elan și se repezise la lup cu toată forța. Iar Shalom e gras, nu glumă. E porc. Lupul a rămas năuc o clipă, fără să fie în stare să se redreseze, însă vedeam că începeau să i se trezească din nou în ochi forța și nevoia animalică pure.

— Auzi, pentru șmecheria asta o să te mănânc la desert, grășane. La asta visează tot americanul – să se înfrupte cu cotlete de porc și slănină după masă.

Lupul își revenea deja după ce Shalom îi tăiase suflul izbîndu-se în el. Știam că nu-mi mai rămăseseră decât câteva clipe la dispoziție, așa că m-am repezit și am început să-l calc pe lup în copite cât de tare puteam. Nu-s eu prea vioaie, însă tot sunt puternică și grea, așa că am simțit de vreo două ori cum strivesc ceva moale și fleșcăit sub copite.

Acum lupul se pusese pe urlat de durere. Eram destul de sigură că tot îi rupsesem o labă-două acolo, dacă nu un picior. S-a ridicat și a plecat șontăcând, pierzându-se în bezna de unde venise. Eu puffăiam pe nări ca un taur când din întuneric s-a auzit iar vocea lupului amenințându-ne stins:

— Las' că vin eu înapoi, bă, vin peste voi cu băieții mei din haită.

După ce l-am cotonogit bine pe lup, și-a venit și Tom în fire, și a chirăit după el:

— Hai să te văd, fiule, tocmai te-a bătut măr o vacă de lapte! Și porcușoru' ăsta te-a făcut harceparcea! Vino cu tovarășii tăi, să le zicem cum te-au bumbăcit o mândrețe de curcan, un porcușor grășan și o vacă de muuuls! Buuuuia!

CARTEA

Holy Cow (2015), debutul actorului David Duchovny în lumea ficțiunii literare, este o fabulă pe cât de nostimă, pe atât de emoționantă, despre prietenie, religie, umanitate și toleranță. Elsie Bovary, o vacuță de la o fermă din nordul statului New York, își petrece viața senină păscând, studiind celelalte animale și pălăvrăgind cu prietena ei cea mai bună, Mallory. Lumea sa este însă zguduită din temelii când, găsind poarta grajdului deschisă într-o seară, se strecoară până la casa fermierului și află cu stupeoare că oamenii nu cresc vaci doar pentru lapte, ci ca să le mănânce carnea și să le folosească pielea pentru a fabrica diverse lucruri. După această cumplită revelație, Elsie hotărăște să plece în India, unde vacile sunt considerate sfinte și nimeni nu se atinge de ele. I se alătură îndată porcul Jerry, de curând convertit la iudaism, care vrea să ajungă în Israel pentru căne de porc, și curcanul Tom, dornic să ajungă în Turcia, țara unde este venerat. Cei trei trec împreună printr-o grămadă de peripeții, care de care mai hazoase și mai hazardate, ce pun însă sub semnul întrebării multe realități ale lumii contemporane.

Acest text nu are legătură cu

Mă învârt de câteva luni în lumea subiectelor care inundă televizoarele, revistele și internetul, dar se pare că nu pot scăpa de unul dintre ele: închisorile. La știri – pe toate canalele. Zapez și tot de închisori dau și pe canalele de documentare (History, National Geographic și Discovery). Renunț la cablu și îmi promit că mă liniștesc cu un serial bun, dar tocmai se lansează noul sezon din *Orange is the New Black*. E clar: de închisoare nu se scapă ușor.

Există totuși nu una, ci două excepții. Cele două excepții se numesc Richard Matt și David Sweat, doi prizonieri din statul New York, care au evadat săptămâna trecută din temniță „în stil Hollywood“. Cei doi au evadat în timpul nopții, păcălind gardienii în cel mai clasic stil posibil – așezându-și hainele în pat în așa fel încât să pară că dorm. Au săpat un tunel printr-un zid de oțel, s-au târât prin mai multe tuneluri subterane, lăsând în urmă un bilet pe care scria atât: „Vă dorim o zi frumoasă!“. Imediat, ziarele au comparat escapada reală cu cea ficțională, din *Shawshank Redemption* (*Inchisoarea ingerilor*). Filmul din 1995 spune povestea unui tânăr, închis pe nedrept, care scapă din

închisoare făcând o gaură în perețele celulei, pe care o acoperă cu posterele unor actrițe.

„E periculos să comparăm o evadare din realitate cu un film“, a declarat imediat Tim Robbins, regizorul *Shawshank Redemption*. Acesta a atras atenția că cei doi sunt criminali periculoși, aflați momentan în liberate și că ambii au fost închiși pentru omucidere. Senzaționalizarea evadării îi împiedică pe oameni să asimileze faptul că acești criminali pot ieși, cu adevărat, în calea oricui.

Printr-o incredibilă coincidență, un evadat din anul 1959 de la închisoarea din Ohio, cea care a inspirat *Inchisoarea ingerilor*, a fost prins la începutul lunii mai. După 56 de ani de piste greșite și

urmăriri fără succes, Frank Freshwaters, un băran în scaun cu rotile, a fost depistat pe baza amprentelor și trimis la închisoare pentru a-și ispăși restul de pedeapsă.

Și în universul televiziunii, știrea săptămânii este tot din domeniul închisorilor. Pe 12 iunie a fost lansat cel de-al treilea sezon din *Orange is the New Black*, un serial produs de Netflix. Acesta este bazat pe povestea reală a unei femei „din lumea bună“ ajunsă la pușcărie din cauza implicării aproape involuntare, din adolescență, într-un schimb de droguri. Produs la granița subțire dintre dramă și comedie, serialul a primit deopotrivă laude și critici pentru felul în care portretizează viața în închisoare: în serial, personajele sunt mai colorate, regulile de la bucătărie și din sala de mese sunt mai relaxate, relațiile sexuale între deținuți – strict interzise în realitate – mai romantizate. Sunt și aspecte pe care serialul le surprinde în mod corect, cum ar fi nevoia de a deprinde rapid toate regulile scrise, dar mai ales nescrise ale închisorii.

Netflix nu este singurul post de televiziune care face audiențe

De veghe în lanul de cultură

Mădălina Cocea

enorme din povestea unor prizonieri. Există numeroase documentare și reality-show-uri filmate în închisori, ce încearcă să surprindă diverse aspecte din viața deținuților: delicvenți minori puși față în față cu pușcăriași cu vechime, în scopul de „a-i speria“ suficient de mult încât să nu mai comită ilegalități; povești ale sarcinilor din spatele gratiilor; interogări dure; filmări cu primele zile ale unui nou deținut într-o închisoare; viața de zi cu zi a femeilor măritate cu prizonieri. Există chiar și un show intitulat „Deținuții au talent“.

Căutând motivele pentru care oamenii s-ar uita în număr atât de mare la astfel de programe TV, sociologii au inventat un nou cuvânt: unilivertism. Termenul descrie plăcerea pe care o simt telespectatorii atunci când sunt martori ai tratamentului abuziv și dur la care sunt supuși participanții la emisiuni – în special cele

care prezintă arestări și viața din închisori.

Este dificil de anticipat dacă umilivertismul ar prinde și la români. Momentan, nu există nici o emisiune TV bazată pe viața pușcăriașilor. În concluzie, așa cum am promis, acest text nu are nici o legătură cu ceea ce s-ar crede că are.

Timpuri noi

Daniel Cristea-Enache

Pe drum

De la București la Paris sunt vreo 2.400 de km de făcut cu mașina și rulezi prin cinci țări. Dar, retrospectiv privind lucrurile, nu atât numărul de kilometri contează, cât viteza cu care-i parcurgi. Vitezometrul și kilometrajul îți arată până la urmă totul: starea generală a drumurilor (autostrăzi, drumuri europene și naționale, fâgașe județene, pârlouge comunale), regulile specifice fiecărei zone comunitare și gradul în care românul sau maghiarul, austriacul, neamțul ori francezul le respectă.

București-Arad, 560 de km, o zi întreagă de mers cu mașina. Plecați la 9.00 din București, pe originala autostradă București-Pitești, pe care fiecare bandă din cele două prezintă denivelări „structurale“. Ai senzația că mașina e prea încărcată pe partea dreaptă.

Aș! E banda întâi a autostrăzii București-Pitești. Treci dincolo: mașina se recalibrează, numai bine pentru inițierea unui slalom ușor printre petice, mărcile distinctive ale benzii OK. Urmează reperele atât de cunoscute încât devin, cumva, necesare. Dealul Negru, cu vânzătorii de mititei dispuși în linie de atac (dar cu mai puțini clienți de data aceasta), apoi Valea Oltului, cu peisajul splendid din dreapta, cu atât mai comod de contemplat cu cât gropile sinistre din față se pot zări și de la o sută de metri. De neuitat va rămâne trecerea noastră prin frumosul orașel Sebeș, înecat de un parc de mașini obligate să circule pe un firicel de stradă. E poate modul românesc de-a înțelege dezvoltarea durabilă. Turistul trebuie ținut cât mai mult în ograda ta, să se deprindă cu ospitalitatea națională.

E pus pe fugă; îl vom familiariza cu filozofia *slow-motion*. După prima zi de călătorie, la Arad, am căzut în paturi ca secerați.

Arad-Salzburg, 820 de kilometri, tot o zi de mers cu mașina. Dar după ce treci de granița cu Ungaria, totul devine cuantificabil și banal. În afara unei staționări de vreo jumătate de oră într-o zonă în care se lucra la autostradă, lucrurile au decurs monoton și previzibil, pe un traseu impecabil, pe lângă un non-peisaj format din pustă, pustă și pustă. A fost timpul mării recuperării: cu o viteză de 130 la oră, am văjăit prin dormitândă Ungarie, alături de o grămadă de români, bulgari și alte naționalități puse pe cucerirea Vestului. În Austria, viteza s-a păstrat, dar condițiile s-au schimbat. Era ca și cum am fi trecut, pe un joc de computer, de la un nivel la altul: într-un sistem mai complex, cerând niveluri mai sofisticate de cunoaștere. Priveliștile, minunate, autostrăzile, *zeiss*, mașinile, puține, tunelurile, neobișnuit de lungi și uneori ramificate. Știam Austria de iarnă; cea de vară e la fel de frumoasă și odihnitoare. Undeva lângă Salzburg, după o cină stropită, din parte-mi, cu două beri

din acelea, dormirăm ca-n *Vârsta de Aur*.

Salzburg-Pont à Mousson, 690 de kilometri, a treia zi de mers non-stop. Marea provocare a acestui traseu (și probabil a multor altele) rămâne Germania. Germania este neverosimilă și la pas, și pe roți. Oamenii ăia lucrează continuu la autostrăzile lor, ceea ce nu împiedică în nici un fel traficul. Se merge pe vreo trei-patru benzi cu o viteză amețitoare; și se respectă, la milimetru, reguli nescrise, dar impregnate pe vecie în conștiința fiecăruia. Ai depășit, revii imediat pe banda ta. Mergi „doar“ cu 130? Mergi pe prima sau, cel mult, a doua bandă. A treia e destinată celor care chiar au treabă și fâșăie într-o secundă pe lângă tine. Al doilea fapt frapant pe teritoriul german: numărul de familii care pleacă, deodată, în vacanță, cu biciclete instalate pe mașini sau la coada lor, și după care îi poți număra pe membrii familiei. Un om, o bicicletă. Două biciclete mari, una mijlocie și una mică, asta înseamnă tatăl, mama și doi copii. O mare de mașini în jurul nostru și râuri-râuri de tați, mame, băieți și fete curgând spre delta neștiută a vacanței lor.

Sentimentul meu a fost că Europa are mare noroc cu această Germanie *de bine*, cu duduțul ei pozitiv.

Diferența față *la douce France* e spectaculoasă. Imediat ce treci granița, calitatea drumului și a marcajelor scade cu două-trei trepte. Recazi, din utopia tehnologică și din paradisul infrastructurii, în condiția failibilă a omului care lucrează el cât lucrează la ceva, dar apoi se mai și plictisește și se-apucă să citească ziarul la bistro. Dar ce stil, ce clasă au francezii, față de serioșii și pozitivii nemți! Păi e suficient să spun că la Pont à Mousson am stat la un hotel dintr-un muzeu, dintr-o veche abație, și că dimineața, spălându-mă pe dinți, vedeam pe geam o statuie monumentală stând cu spatele, ca să ne edificăm asupra specificului francez. Autostrăzi, viteză, depășiri... Hai să mai și uităm de chestiile astea, insipide în raport cu o conversație aleasă, un vin roșu sec și o noapte petrecută printre tablouri și statui.

Pont à Mousson-Palaiseau. Un fleac de 340 de kilometri, străbătuți într-o dispoziție melancolică și pe un fundal pastoral. Asta cam până intri în Paris...

Parisul este însă altă poveste. Parisul e *à nous deux*.

De ce *Urzeala tronurilor* nu este un film de cinema

Fiindcă, odată intrat în moara Hollywood-ului, ar fi fost făcut praf și pulbere, explică George R.R. Martin, într-un interviu acordat emisiunii „The South Bank Show“.

Martin știe foarte bine ce vorbește fiindcă, în paralel cu cariera sa de scriitor, și-a încercat puterile și ca scenarist și producător în industria cinematografică și TV americană. De exemplu, el a creat în anii '80 serialul *Frumoasa și fiara*, difuzat și la noi de „Pro TV“, și a lucrat pentru seriile *Zona Crepusculară* și *La limita imposibilului*.

De ce romanele din seria *A Song of Fire and Ice* nu au devenit filme de cinema, ci, în schimb, au stat la baza unui serial TV? În opinia lui Martin, răspunsul este evident și ține de cât de densă este acțiunea din fiecare volum al seriei și de lungimea acestor cărți.

„Peter Jackson a avut nevoie de trei filme pentru a adapta *Stăpânul inelelor* și tot a trebuit să

lase multe lucruri deoparte. În cazul meu, ar fi nevoie de trei filme numai pentru a adapta romanul *Iureșul săbiilor!*“, explică scriitorul american.

Cartea *Iureșul săbiilor*, publicată în 2000, este „un monstru“ de 992 de pagini și 82 de capitole care a ocupat tot sezonul trei din serial și parte din următorul, atunci când a fost adaptată.

„Gândiți-vă că ar mai fi fost nevoie de două filme pentru *Urzeala tronurilor*, două pentru *Înceșterea regilor*, și, iată, doar până acum, vorbim de șapte filme de cinema și abia am ajuns la jumătatea ciclului de romane!“, calculează Martin, adăugând că „Nimeni nu s-ar înhăma la așa ceva!“.

Martin explică faptul că, la cinema, producătorii și-ar fi asumat numai realizarea unui prim film din serie. Continuările ar fi fost realizate numai și numai dacă acest prin film ar fi avut succes. Există exemplul lui Phillip Pullman, autorul trilogiei *Luminile nordului*. Primul roman, *Busola de aur*, a fost adaptat, dar fără succes, și seria s-a oprit acolo.

Pe de altă parte, o altă dificultate în adaptarea cinematografică a romanelor lui Martin este dată de numărul imens de personaje și de linia narativă. Chiar în cel mai bun scenariu posibil, producătorii ar fi insistat ca foarte multe lucruri din carte să fie tăiate. „Mi-au zis că, dacă ar face un film, personajul principal al acestuia ar fi fost fie Jon Snow, fie Daenerys, și atât. Ar ieși un film bun, nimic de spus, dar n-ar fi spus povestea inventată de mine. Povestea mea este o combinație de povești“, explică scriitorul.

Martin povestește că a propus adaptarea cărților lui postului HBO și că a avut un avantaj: „Nu aveam nevoie de bani, deci am avut puterea de a spune cel mai sexy cuvânt de la Hollywood – nu!“.

Dar, faptul că *Urzeala tronurilor* este acum un serial-fenomen nu exclude posibilitatea realizării unui film de cinema.

Președintele HBO Michael Lombardo nu este foarte încântat de idee și a explicat în martie, într-un interviu din „Entertainment Weekly“, că nu i se pare corect ca abonații

HBO să fie siliți să plătească un bilet de 16 dolari pentru a vedea finalul serialului lor favorit.

George R.R. Martin însă nu ar avea nimic împotriva în a-și vedea personajele pe marile ecrane, dând deseori de înțeles că ar vedea finala serialului în sala de cinema.

„De ce nu? Ce autor de *fantasy* nu ar vrea să își vadă cartea adaptată într-o producție cu buget de 100 de milioane de dolari? Există public pentru așa ceva și, dacă îl convingem, va veni să vadă filmul. O vom face? Nu am nici cea mai mică idee!“, spune Martin.

Suplimentul lui Jup

Borges și poezia pe înțelesul roboților

Mai multe centre de cercetare americane au lansat în mai un proiect ambițios și, la prima vedere, ne-bunesc: să învețe mașinile să înțeleagă și să aprecieze poezia și, de ce nu, să le facă pe acestea să scrie, la rândul lor, poezie.

Proiectul „Poetry4Robots“, scrie site-ul „Motherboard“, s-a inspirat direct din conferințele argentinianului Jorge Luis Borges, ținute de acesta la Harvard, la sfârșitul anilor '60.

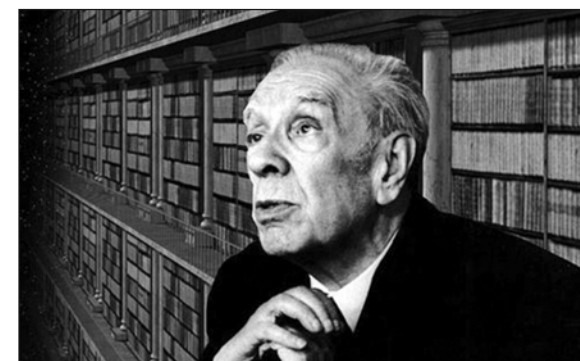
Practic, mașinile ar trebui să învețe ce este aceea o poezie prin metadatele pe care operatorii umani le asociază unor obiecte, metadate care, în acest caz, nu mai sunt literale, ci mult mai poetice și mai metaforice.

Într-o primă etapă a proiectului, internauții sunt invitați să scrie poeme inspirate de cele 120 de imagini postate pe site-ul proiectului. Aceste poeme vor deveni ulterior metadate asociate diferitelor imagini. În septembrie, cercetătorii vor prezenta rezultatele și, într-o a doua etapă, vor testa capacitatea mașinilor de a scrie, la rândul lor, poezii.

„Poetry4Robots“ este doar unul dintre proiectele care vizează dotarea inteligențelor artificiale cu

caracteristici cât mai umane. Un alt grup de cercetători încearcă să învețe mașinile să identifice și să recunoască emoțiile umane grație expresiei chipurilor prin gif-uri animate.

Un altul are ca scop învățarea mașinilor să identifice ambiantele urbane odihnitoare sau deprimante. În acest timp, roboții fac progrese în compoziția muzicală – cercetătorii finlandezi au reușit să creeze un program capabil să scrie propriile lui piese rap.

Ziua în care au murit romanii din filmele cu daci

Un straniu capriciu al sorții a făcut ca cele două vedete europene care au jucat, la sfârșitul anilor '60, în rolurile principale în filmele românești cu daci să înceteze din viață în aceeași zi, 6 iunie.

Când a apărut în *Dacii*, în 1967, francezul Pierre Brice era deja o mare vedetă, dar, culmea, nu în Franța natală, ci mai ales în Germania și în țările din Est.

Brice juca în epocă rolul popularului șef apaș Winnetou în seria de westernuri care adaptau romanele

lui Karl May. Dar Brice își începuse cariera de actor în filmele unor mari cineaști francezi din epocă, precum Marcel Carné (*Les Tricheurs*) sau André Cayatte (*Le Mirroir à deux faces*). Se spune că împotriva sa „a lucrat“ faptul că se-măna prea mult, fizic, cu Alain Delon.

Trecut de cealaltă parte a Rinului, Pierre Brice a devenit un superstar, de ambele părți ale Cortinei de Fier. În cele din urmă, cariera sa a stat numai sub semnul lui Winnetou și, dacă acest personaj a ajuns să îl sufocă, Brice a acceptat să îl joace o ultimă oară în 1998, în *Întoarcerea lui Winnetou*.

Brice s-a stins pe 6 iunie, la Paris, la vârsta de 86 de ani, ca urmare a unei pneumonii.

În același timp în care Brice era o vedetă a westernurilor europene, britanicul Richard Johnson cunoștea apogeul carierei sale cinematografice în filme americane, alături de alte mari vedete ale epocii, precum Frank Sinatra, Charlton Heston sau Laurence Olivier. Johnson este actorul la care regizorul Terence Young s-a gândit prima oară pentru rolul lui James Bond, în primul film din serie. Johnson a refuzat și, cu umor, a explicat ani mai târziu că „Sean Connery nu era făcut pentru rol, dar alegând cea mai nepotrivită persoană, realizatorii au făcut cea mai bună alegere fiindcă au făcut ca filmul să fie amuzant și, astfel, să aibă succes“.

În culmea gloriei, Richard Johnson a debarcat și el, la un an după Pierre Brice, în 1968, în rolul principal, în al doilea film românesc despre daci, *Columna*. Johnson juca rolul lui Tiberius, fiind

dublat în românește de Mircea Albulescu.

După o lungă carieră, Richard Johnson s-a stins și el din viață în aceeași zi cu Pierre Brice, la vârsta de 87 de ani.

Orson Wells și filmul lui porno lesbian

„The Vulture“ a adus din nou în rubricile de știri un fapt uitat din cariera realizatorului *Cetățeanului Kane* – faptul că, la un moment dat, Orson Wells a regizat un scurt și explicit film porno cu lesbiene.

Povestea, cunoscută la vremea respectivă, dar uitată apoi, a fost scoasă din nou la lumină de cartea *Orson Welles's Last Movie*. În anii '70, Wells lucra la ultimul său film, *The Other Side of the Wind*, care a rămas neterminat. Printre alte probleme, Wells era tot mai iritat de faptul că directorul lui de imagine, Gary Graver, pentru bani, pierdea multă vreme lucrând la propriul său film, o producție pentru

adulți numită *3 A.M.: The Time of Sexuality*.

Vrând să-i dea o mână de ajutor lui Graver, Wells și-a propus serviciile care, evident, au fost

acceptate. Astfel, marele regizor a sfârșit prin a monta o scenă de sex între femei pe care, însă, nu a rezistat să o monteze în propriul lui stil...

Pagini realizate de Dragoș Cojocaru

**Un eveniment muzical
În direct de la Berlin**
Un concert de pe scena în aer liber
de la Waldbühne

**Orchestra Filarmonicii din Berlin,
dirijor Simon Rattle
Solist pianistul Lang Lang**

Duminică, 28 iunie, ora 21.15

Radio România Muzical se aude în FM (97,6 și 104,8)
live online
www.romania-muzical.ro

Suplimentul DE CULTURĂ

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Senior editor:
Lucian Dan Teodorovici

Redactor-șef:
George Onofrei

Redactor:
Andra Petrariu

Tehnoredactor:
Adina Ciocoiu

Rubrici permanente:
Bobi (Fără zahăr), Mădălina Cocea,
Dragoș Cojocaru, Andrei Crăciun,
Daniel Cristea-Enache, Florin Ghețu,
Radu Pavel Gheo,
Florin Lăzărescu, Luiza Vasiliu

Carte:
Doris Mironescu, Eli Bădică,
Cristian Teodorescu, Bogdan-
Alexandru Stănescu, Alina
Purcaru, Florin Iorga,
Florin Irimia

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”.
Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu
„Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună
cu „Ziarul de Iași”.

Muzică: Victor Eskenasy,
Dumitru Ungureanu

Film: Iulia Blaga

Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură:
Lucian Amarii (Jup)

Grafică:
Ion Barbu

Actualitate:
R. Chiruță, Veronica D.
Niculescu, Ioan Stoleru,
Elena Vlădăreanu

Publicitate: tel. 0232/ 252294

Distribuție: Mihai Sârbu, tel.
0232/ 271333. Media Distribution S.R.L.,
tel. 0232/ 216112

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarife de abonament: 30,25 lei pentru
3 luni; 60,5 lei pentru 6 luni;
121 lei pentru 12 luni

„Suplimentul de cultură”
este tipărit
cu sprijinul Adevărul Holding

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului »
Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

Terapie

Îmi aduc aminte perfect scena. Eram într-o librărie din București cu doi prieteni buni, eu am zis *Caut ceva care să vindece suferințele din dragoste*, ei au râs și au zis *Nu există așa ceva. Nici o carte nu te vindecă de nimic*. Au trecut de-atunci vreo șase-șapte ani și tot nu le-am dat dreptate. Continuu să fac cadou cărți, dar nu la întâmplare, ci țintit, ca și cum le-aș strecura oamenilor în paharul cu suc o pastilă care să-i facă să se simtă mai bine. Aflu de-abia acum, dintr-un articol din „The New Yorker”, că există biblioterapia, menționată pentru prima dată în 1916 în „The Atlantic Monthly” și adusă la perfecțiune de două prietene bune, absolvente de Cambridge și amice cu Alain de Botton. Berthoud și Elderkin fac terapie prin lectură. Îți pun câteva întrebări despre tine, despre viața ta, despre fricile tale și îți recomandă cărți care să-ți arate că situația nu-i chiar așa de neagră pe cât pare. Mai multe studii, realizate din 2000 încoace, arată că cititorii constanți de literatură „dorm mai bine, au niveluri de stres mai coborâte, stimă de sine mai ridicată și rate mai scăzute de depresie decât non-cititorii”. A, și cel mai important, sunt campioni la empatie. Berthoud și Elderkin au scris și-o carte, *The Novel Cure: An A-Z of Literary Remedies (Romanul leac: Remedii literare de la A la Z)*, unde găsești remediu pentru orice, inclusiv pentru sentimentul ratării. Cartea a fost deja publicată în 18 țări și sper să ajungă și în România. Până atunci, dacă cineva îmi spune că nu mai suportă viața asta, că totu-i în zadar, îl trimit la Seneca și la Marcus Aurelius. Sau la Jonas Mekas: „O să încep să-mi fac griji atunci când chiar se întâmplă ceva. De ce să-ți faci griji când nu se întâmplă nimic? Și apoi, de ce să-ți faci griji când se întâmplă? Vezi atunci ce faci. Pierzi vremea făcându-ți griji și ce crezi tu c-o să se întâmple s-ar putea să nu se întâmple niciodată. O să văd eu ce fac când se întâmplă, n-o să pierd vremea”. A, apropo, știți vreo carte care să vindece suferințele din dragoste?

ISSN 1584-8272

Subversivitate

Timbuktu e un film interesant pentru că oferă un alt punct de vedere asupra jihadiștilor, deși după atacul asupra redacției „Charlie Hebdo” a rămas în urma realității, oferind un portret și mai prozaic al jihadistului, dar fiind la fel de subversiv ca în mai 2014, când a avut premiera mondială în Competiția Oficială a Festivalului de la Cannes.

Abderrahmane Sissako s-a născut în Mauritania, a copilărit în Mali, a învățat film la VGIK Moscova și trăiește acum în Franța. Are 53 de ani. A devenit cunoscut în 1998, odată cu *La vie sur terre*. În 2002 a obținut premiul FIPRESCI la Cannes cu *Waiting for Happiness*, prezentat în secțiunea Un Certain Regard, iar în 2006 a scos *Bamako*, care și el a circulat pe la festivaluri. *Timbuktu* e filmul său cu cel mai mare ecou, ajungând să fie nominalizat la Oscar pentru film vorbit în altă limbă decât engleza. E o coproducție Franța/Mauritania, fiind produs de Sylvie Pialat, cea care a coprodus și *Comoara*, de Cornéliu Porumboiu.

**Voi n-ați întrebat
FĂRĂ ZAHĂR vă răspunde**

Bobi

Bacalaureat înțepător

— O să doară, să știi.
— Crede-mă, mai rău o să mă doară dacă pic bapul. Nu mai pup nici mașină, nici măcar bani de o bere de la tata.
— Na, tu știi mai bine. Dar de ce tocmai Riga Friptă?
— Aloooo! *Riga Crypto*. Te rog eu, fii atent! Așa simt eu că o să fie. Tot liceul mi s-a întâmplat să-mi pice chiar subiectele la care mă gândeam eu.
— Păi nu mai degrabă îți faci o fițuică?
— Nu pot. De data asta o să stea cu ochii pe noi ca pe butelie. Așa nu o să bată la ochi, că nu are timp comisia să se uite atent la tatuajul meu.

— Băi, tre să recunosc, au venit mulți nebuni la mine, dar unul care să vrea un tatuaj cu comentariul de la *Riga Crypto* încă nu am întâlnit.
— Crypto!
— Da, da. Hai, dă mâna stângă încoace. O să te rog să nu te uiți, că altfel greșesc. Tu îmi dictezi și eu te tatueez.
— Deci scrie așa. *Publicată în 1924, integrată apoi în ciclul Uvedenrode din volumul Joc Secund, poezia Riga Crypto și Lapona Enigel este subintitulată... aaaauuuu!*
— Stai așa, ia-mă mai ușor, că dacă scriu repede doare mai tare. U-ve-den-ro-de. Repetă, te rog.

Nu pot spune că am fremătat la frumusețea plastică a filmului – care e reală, dar parcă puțin intelectual-turistică (gen lună plină peste sat ș.a.m.d.). Ce mi s-a părut mai interesant e mai degrabă felul în care e concepută povestea, din tablouri aparent fără legătură între ele și dintr-un amestec surprinzător de comic și tragic ce ține de un alt gen de sensibilitate decât cea europeană. O familie de păstori care locuiește într-un cort ca într-un paradis, în deplină armonie cu natura uscată din jur. Un sat unde un grup de jihadiști, aparținând Statului Islamic, încearcă să impună Sharia interzicând țigările, fotbalul, muzica. Jhadiștii nu sunt atât de abrutizați, deși intră cu mitralierele în moschee – cei veniți pe filieră franceză discută despre Messi și Zidane, iar altul fumează pe ascuns și îi face o curte discretă soției păstorului. Unii încearcă să facă pe durii și să vorbească araba, dar, pentru că nu o stăpânesc bine, continuă fraza în engleză. Tot ei ascultă seara pe la geamuri să vadă cine îndrăznește să cânte și încearcă să facă înregistrări video care ies prost pentru că nu știu să joace („când făceam rap, eram în păcat”, trebuie să spună unul dintre ei). În schimb, în alte tablouri lapidează un cuplu de iubiți necăsătoriți (filmul se pare că a plecat de la un caz similar real petrecut în Mali,

unde grupul militant islamist Ansar Dine a încercat să impună Legea Islamică în martie 2012). În alt tablou, jihadiștii biciuiesc o tânără pedepsită pentru că a cântat.

Combinatia de comic discret (gen Elia Souleiman) și tragedie poate crea o panică difuză pentru că oximoronul pare uneori prea gogonat, dar cineastul se pare că are nevoie de ea pentru a susține teza destinului implacabil (mak-tub) căruia oamenii i se supun și care e, de fapt, mesajul și mai subversiv al filmului. Întreg filmul e construit pe amestecuri insolite.

După două ore

— Asta cu *Luceafărul* întors pot să ți-o fac la șmecherie. Îți scriu lurăfaecuL și se citește invers, înțelegi?
— Nu, măi, nu o să am timp de șmecherii, trebuie să fie punct ochit, punct lovit.
— Hai, bine, deși cred că ar fi fost foarte tare asta. Zi-mi.
— *La nivel formal, poezia este alcătuită din două părți, fiecare reprezentând câte o nuntă. Formula compozițională este aceea a povestirii în ramă. Asta cu rama văd că este scrisă mai îngroșat, cred că e ceva important. Auuuu!*
— Păi scriu și eu mai gros.
— Bine.
— Dar ce naiba înseamnă asta cu rama?
— Stai să văd. Aha, e vorba de povestire în cadrul unei alte povestiri, în cazul ăsta e o nuntă într-o altă nuntă, înțelegi? E de la faza aia în care nuntașul îi zice menestrelului să cânte cântecul ăla

Film

Iulia Blaga

Păstorii stau în cort, dar vorbesc la mobil, sătenii umblă pe străzi colbuite, dar au antene parabolice, jihadiștii vin călare pe motocicletele și mașini Toyota.

Abderrahmane Sissako descrie un fel de copilărie a Statului Islamic, un moment când jihadiștii încă mai aveau ceva uman. Filmul a intrat pe ecranele franceze în decembrie 2014 și nici o lună mai târziu avea loc atacul asupra redacției „Charlie Hebdo”.

Timbuktu, de Abderrahmane Sissako.
Cu: Abel Jafri, Hichem Yacoubi, Toulou Kiki

pe care l-a cântat și vara trecută. Și în cântec este de fapt expusă nunta asta alegorică din lumea plantelor.

— E un fel de hitul verii. Cine o cânta, Smiley?
— Hai, nu am chef de glume acum. Mă și doare mâna. Pot să mă uit?
— Nu, încă nu. La urmă.
— Ok. Mai scrie așa: *în concluzie, accentul în această baladă cade pe antagonismul dintre slab și puternic. Ion Barbu ne prezintă drama incompatibilității și o lege nemiloasă a iubirii, în care cel slab este sacrificat.*
— cri-fi-cat. Gata?
— Gata, man.
— Mai citește o dată, să mă asigur că n-am greșit. Da, e corect.
— Pot să mă uit?
— Da.
— Ha? N-ai scris nimic!!!
— He, he, păi ce, eram prost să-mi stric firma cu tine?
— Și eu ce mă fac?
— Tu tocmai ai învățat comentariul.